

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

1941.

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

április

4. füzet

ÜNNEPEL A KERTEM.

Megérkeztek az égi fényjelek!
 Új szél dúdolja ezt az éneket:
 — Szép fák, ti szent cselédek, éljete!
 Éledjete: gyökér, törzs, ágbogak!
 Fehér menyasszonyruhás lányokat
 A legszebb nászra öltöztessetek!
 Élesszétek a legszebb éltet,
 Tavasznak titkát, tarka sok csodát,
 Ti, almafák, körték és lila orgonák!

S mozdult a kertem minden bokra, fája.
 A dermedtséget sorra mind lerázta
 S mint áldottméhű, szép édesanyák:
 Ontják a sok-sok szűzi életet,
 Bimbót, virágot, szent testvéreket.

A százhusz fámon százezer virág!
 S az mind, mind vágyat rejteget.
 Hogy hozzásimul a másik virághoz...
 Akár az ember: úgy susog, szeret.
 Pillangók, méhek, kis bogárkezek
 Ingyen hordják az üzeneteket.
 S a kis virágok boldogok nagyon.
 Hintáztatnak a gyenge gallyakon.
 Az ágyuk: illat. Vánkosuk: a Nap.
 S mikor a vágyuk csacska csókba kap:
 Kacag a kertem minden bokra, fája,
 Tavasznak titka, sok ezer csodája,
 Remeg a boldog, habfehér virágba'.

Virágzó fáim hogyha sorra járom,
 Az Égbe hív a hitem és az álmom...
 Virágos fáim sátora alatt
 Fejem lehajtom. Áldlak Istenem,
 Hogy végigmentél dermedt kertemen.
 Hogy kincset szórtál tegnapomra, mámra,

Vigyázva lépek, el amerre jártál,
Az almafáknál és az orgonáknál...
A langyos, drága földre térdelek
S imádom, áldom minden léptedet!

Móra László.

A szociális szeretetről.

Soha még annyi szó nem esett a szociális szeretetről, mint éppen napjainkban. Szinte önkéntelenül is felvetődik a kérdés, hogyan, eddig nem ismerték az emberek ezt a fogalmat, érzést: szociális szeretet? Talán ez is korunk találmánya? Hamar megadhatjuk rá a feleletet, mint annyi más sok fogalomra, amelyet csak poraiból támasztottunk fel, csupán nevét változtattuk meg: ez a fogalom sem új, hanem csak kissé megfeledkeztünk róla vagy nem gondoltunk rá.

Maga a szó — valljuk meg őszintén — kissé kesernyés mellékíze miatt nem valami tetszetős fülünknek. De ez nem változtat a lényegen. Az első, aki hangoztatta Földünkön: az isteni Megváltó, maga az Ur Jézus volt. Egész élete ezt a szociális szeretetet példázta. Azóta sok száz esztendő múlt el, sokszor felfénylett a szociális szeretet eszménye az emberiség előtt, máskor, — talán többször — viszont aláhanyatlott a feledésbe, hogy azután nagysokára valaki ismét felfedezze s elének állítsa: mint megváltó eszmét.

Természetes, hogy aki társaságban, társadalomban él, annak ismernie kell azt a társadalmat, bele kell illeszkednie abba, s a maga cselekedeteit hozzá kell alkalmaznia, idomítania, mert a társadalomban élő ember nem önmagáé.

A nemzet maga is nagy szociális egység. Meg kell tanulnunk tehát a benne való életet.

A legelső, amit meg kell állapítanunk: az igazi szociális nevelés az *önzetlenségre* való neveléssel kezdődik. Enélkül nem nevelhetünk senkit a közösség, társadalom vagy az állam számára. Ez a közérdek szem előtt tartása, az egyéni érdek fölé való helyezését jelenti. Bizony ez nagyon nehéz feladat, különösen korunkban, amikor az önzés szinte öncélúvá lett az emberiség körében, s odaformálta a társadalmakat, hogy mindenki mástól vár, elvárja azt, hogy hasznára, segítségére legyen.

Éppen mivel nehéz feladat, kell már a gyermek-korban megkezdeni. Szülői tanítsák meg a gyermeket arra, hogyan kell társaságban viselkednie: állni, ülni, menni, enni, köszönni, beszélni, viselkedni, egyszóval szeretetreméltónak lenni. A első szoktatások ezekre vonatkoznak, s már ekkor rakjuk le a jó modor, a biztos fellépés, a helyes magatartás, a szeretetreméltó figyelem s mások megbecsülésének alapjait.

Az amerikai gyermekeket ezzel a jelszóval nevelik: Légy mosolygó! Így szoktatják rá őket arra, hogy víg arcot mutassanak, mindenkinek. Így ha a gyermek megszokja, hogy másokkal szemben mindig nyájas legyen és víg arcot mutasson, ez nemcsak azzal jár, hogy arcának barátságos kifejezése állandóvá válik, hanem lelkében is állandóvá lesz a derűség, ez teszi őt kedvesebbé embertársai előtt.

Mindez azonban maga még nem szociális érzés. De az is bizonyos, hogy ahhoz a jó modoron, az udvariasságon keresztül juthatunk el.

A szociális érzés az az érzélem, amely a társadalmat összetartja: az *együvé tartozásnak az érzése, az egymás megbecsülése, az egymás támogatása, segítése, az egymás szeretete*. A kereszténység ezt *felebaráti szeretetnek* nevezi már régen. A politika *szolidaritásnak, összefogásnak, kölcsönös támogatásnak* keresztelte el.

Annak, amit ma szociális érzésnek neveznek, lényege: a *szolidaritás* vagyis az *összetartás*, a helytállás: mindnyáján egyért, egy mindnyájunkért.

Mivel azonban az összefogás rendszerint mások ellen irányul, sietve hozzá kell tennünk, a szociális érzés nem irányul mások ellen. Ilyen a felebaráti szeretet, az emberbaráti érzés, az az érzés, hogy mindannyian összetartozunk, mint egy atyának gyermekei, s minden emberben meg kell becsülnünk az EMBERT, vagyis azt: ami emberi érték.

Csak ez a szociális érzés lehet az önzés ellensúlyozója, s ebből fakadnak a legbecsesebb erkölcsi érzések is, mint a részvét, segítség, a szolidaritás, az egy célra törekvés, az önzetlenség, a közösségbe való beilleszkedés, a köz szolgálata, az ideális együttélésre való törekvés, a humanitás, az eszmények szolgálata.

Az igazi szociális érzés tehát nem pusztán a szolidaritás érzése. Több ennél, mert az az érzés, mely az életet embertársainkra nézve kellemessé igyekszik tenni. Az okosság azt kívánja, ne tegyük az életet, mely amúgy is oly nehéz, még nehezebbé, ne gátoljuk a más boldogulását, a más örömét ne irigyeljük, hanem éppen ellenkezőleg: igyekezzünk azt elősegíteni, fokozni, akkor is, ha az nekünk nem lesz hasznunkra. Önzetlenül szerezzünk másnak örömet, s hozzunk áldozatot is másokért.

Ez az igazi szociális érzés, amelyet ha gyermekeinkben — mégoly fáradságos és kezdetben bizony sok türelmet követelő munkával — megalapozunk és felfokozunk: születik meg az *új magyar embertípus: az emberebb ember s a magyarabb magyar!*

Ezt pedig csak a *közösségnek tett szolgálattal, az áldozatos étellel* tudjuk elérni!

Ünnepi beszéd anyák-napjára.

A legszebb hónap legszebb ünnepére jöttünk most össze, hogy köszöntsük szívünk egész melegével: A MAGYAR ANYÁKAT!

Milyen boldog is az, akinek még meg van az édesanyja, aki még odaborulhat ilyenkor áldott kezére, amely ugyan ráncos és fáradt a sok-sok értünk végzett munkától, de amely nekünk, mégis a világ legszebb, legáldottabb keze. Símitja, eloszlatja homlokunkról a gondbarázdákat, jóságos szava újra megnyitja előttünk az Ég felé vezető utat. Ha elfáradunk a világban küzdelmünkben, hazahív, hazavár az édesanya szava. Ha elfáradsz a világban, gyere haza megpihenni, az öreg fák árnyékában szép időkre emlékezni. Rád nevet, mint hajdanában, a cseresznye, piros alma; gyermek leszel újra, fiam, s belefogsz egy régi dalba...

Miért olyan szent hely nekünk az otthon az ő kopott, régi bútoraival, fakult képeivel? Hiszen máshol szebb bútorokat, különb képeket is találunk? Mert otthon minden bútort, minden képet, szobánk minden részét az az áldott kéz simogatja, melengeti, s mintha minden része otthonunknak azért volna, hogy bennünket kiszolgáljon. Az édesanya a család nap-sugara. Nélküle úgy élnénk, mint az örök hó hazájában az eszkimó, örökös éjszakában, sötétségben. Kinek nem dobbant meg a szíve, ha elszólította őt útja hazulról? Bizony, együtt mondjuk ilyenkor a költővel mindnyájan: Mint ölelt át reszkető karával, mint marasztott esdeklő szavával...

Távol vagyunk tőle, visszavágyunk hozzá. Ha máskor nem, legalább este, mikor elcsendesedik körülöttünk a világ zaja, gondolunk haza, Reá, az édesanyánkra, aki talán éppen most imádkozik értünk. S van-e valaki, akinek ha rosszul megy dolga, nem így sóhajt fel: Ó, ha tudná mily nyomorban élek, meghasadna a szíve szegénynek!

Ha pedig úgy rendeli a jó Isten, hogy megássák azt a sírt, amely elveszi tőlünk a legjobbat, a legdrágábbat, akit a világon szerettünk, mint hoznánk vissza Őt közénk, mint adnánk oda érte talán az életünket is. S az a sír, az az egyszerű sírhant örökre odaköt, visszahív bennünket a világ minden tájékáról. Nem tudunk elválni, elszakadni tőle soha többé.

Boldogok, akik még köszönhetik az édesanyjukat. Boruljanak le hát e napon, de ne csak ezen a napon, hanem az év minden napján, s adjanak érte hálát az Istennek, hogy maguk körül érezhetik azt, akinek legtöbbször köszönhetnek a világon, aki maga a megtestesült jóság, szeretet, önfeláldozás! Nem hiába mondja a költő, mikor öccsének levelet ír haza:

S anyánkat, azt az édes, jó anyát,
 Ó, Pistikám, szeresd, tiszteld, imádd,
 Mi ő nekünk, azt el nem mondhatom,
 Mert nincs rá szó, nincs rá fogalom,
 De megmutatná a nagy veszteség,
 Ha elszólítná tőlünk őt az ég.

Az édesanya alakja lebegett legnagyobb költőink, művészeink előtt, amikor életük legnagyobb alkotását megcsinálták. A költők legszebb verseiket áldozták Édesanyjuknak. A festők legszebben az édesanyjukat örökítették meg s nincs az a legkisebb ember, aki nem szeretné, ha valamilyen módon megörökíthetné azt, akinek életét köszöni, akitől — a jó Istenen kívül legtöbbet kapott — valamilyen formában meghálálhatná jóságát, szeretetét.

De nincs arra szó, nincs olyan szép vers, amely hűen ki tudná fejezni azt a szeretetet, amelyet édesanyánk velünk szemben érez.

Ugy érezzük, a mi nyelvünk is dadog, nem találjuk a szavakat, amikor most nekik, a magyar édesanyáknak akarjuk nagy szeretetünk, örök hálánkat kifejeznünk! Mert márthatnánk tollunk a szívünkbe, még a saját vérünkkel sem tudnánk leírni azt az igazi köszönetet, amivel tartozunk nekik: édesanyánknak.

Azt kívánjuk tehát: Áldja meg az Isten mind a két kezével a magyar édesanyákat!

ÉDESANYÁM.

A szava lágy zene, mely elkísér
 Az élet-úton: szent harmonia
 A kalmárvilág zavaros zajában.
 A szeme rajtam, bárhová megyek,
 Édes sugára mindig haza-köt,
 Mint láthatatlan erős kötelék.
 A karja párna, meleg és puha,
 A karja bástya: erős menedék.
 A keze selyme, ha megsímogat,
 A gond felhőit messze kergeti
 Viharban edzett büszke homlokomról
 És dolgos ujjá nékem szent iránytű,
 Isten ujjának mása. Megmutatja,
 Hogy merre menjek, hol ragyog a cél
 És hol vár rám a boldogság szigetje,
 S a szíve fészek: a jóság pihéje
 Teszi meleggé. Édes csoda-fészek,
 Álmok lakása, vágy pihentetője.

Belőle szállnak messze néma vágyak,
 Benne születnek anyám álmai,
 S a féltő gond is onnan indul el,
 Mely körülölel engem s elkísér
 A rögök útján, tövissek között
 A szenvedélyek vulkán-talaján;
 Örvények szélén öröklik felettem;
 Csatára kél az ördöggel miattam.
 Az anyám szíve az én otthonom.
 És minden út, mely el-felé vezet,
 Minden bolyongás, minden szárnyalás,
 Távoli célok lázas kergetése
 Ide hull vissza: itt a pihenés!
 Anyám, szavad zenéjét szomjazom,
 A szemed kössön édes otthonomhoz,
 Karom bátyája védjen a gonosztól,
 Jóságod napja melegítsen át,
 Hogy elviseljem a hideg világot!

Radványi Kálmán.

A magyar nyelv védelmében.

Veszedelem fenyegeti édes anyanyelvünket! Éppen ezért használjunk fel minden alkalmat arra, hogy írtsuk egyrészt az idegen szavakat (ha azok fölöslegesek és jó magyar szavakkal helyettesíthetők) s mutassunk a gyermekeknek sok-sok jó, szép magyar szót és kifejezést költőink, íróink arravaló műveiben!

Ábrányi Emil alábbi verse azt szedi sorra, amit a magyar nyelv erővel és szépen tud kifejezni, és megjelöli azt is, ami ennek a kifejezésnek szépséget ad.

(Szómagyarázat: Pöröly: kalapács; Ciklop: a görög meseék óriása. Ne bántsd a magyart! Zrinyi Miklósnak, a költőnek, volt jelmondata.)

A MAGYAR NYELV.

Ó szép magyar nyelv! Aki egyszer téged
 Ajkára vőn, többé nem dobhat el;
 Szentség gyanánt hogy befogadja éked,
 Őrző oltárrá válik a kebel.

Gyöngéd vagy és lágy, mint mennybolti kék,
 S dörögni úgy tudsz, mint villámos ég.
 Minden, mi fejben vagy szívben fakad,
 Tőled nyer pompát, színdús szavakat;
 Nagy eszme, érzés oly ragyogva hord,
 Mint egy király az ünneplő bibort.

Hát a csapongó,
 Gyorsszavú tréfák
 Játszi szökését
 Festi-e más nyelv
 Oly remekül?
 Pattog a víg élc,
 Ám sebe nem fáj,
 Mert csak enyelgés,
 Tarka bohóság
 Volt az egész.

Magasztos gyásznak bánatdulta hangja
 Ugy zendül benne, mint egyház harangja,
 Mely messze hinti mély, komor szavát,
 Búg, mint a gyászdal, mint sírfáklya lobban,
 S mint súlyos léptek kriptacsarnokokban,
 Ugy döng minden szó a kedélyen át.

Ciklop pörölye, hogyha csatát fest,
 Csatakürtök bőszi riadása!
 Halld! Halld!
 Száguldva, vihogva, kapálva,
 Dölyfös paripák rohannak elő,
 Százak keze vág, százak keze lő.

Nem szárnyal a vérködös égre más,
 Csak ágyúdörej, szitok és zuhanás!
 Rázkódik a föld, iszonyodva reng,
 Amerre a kartács vad tánca kereng.
 Dul a szilaj kéz, csattog a kard,
 Sebet osztva süvölti: Ne bánts! a magyart!

Hatalmas szép nyelv,
 Magyarnak nyelve!
 Maradj örökké
 Nagy és virágzó!
 Kísérjen áldás,
 Amíg világ áll!
 S legyen megáldott
 Az is, aki téged
 Ajkára vesz majd,
 Elsőt rebegve,
 Végsőt sóhajtv!

Abrányi Emil.

TANÍTÁSOK — VÁZLATOK.

1941. május 1. hete.

Költeménytárgyalás.

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Egy véka búza c. költemény tárgyalása.

Nevelési cél: Az anyai szív határtalan jósága.

I. Előkészítés. a) Érdeklődéskeltés. Milyen nap lesz vasárnap, ki tudja? Miért várjuk olyan szeretettel az Anyák-Napját? Hát ha az Anyák-Napja lesz, beszélgessünk az édesanyákról. Miért szeretjük a világon legjobban szüleinket? És miért van az, hogy az édesanyánkat talán a legjobban szeretjük? Igen, ti legtöbben áldott jó szívét dícséritek. Én is elmondok egy történetet az édesanya jó szívéről. Élt egyszer egy özvegyasszony, aki valamikor, míg jó ura élt, sokkal jobb napokat látott. Háza, kertje, földje, mindene volt. A háznak nem volt kapuja sem, a vendég mindig helyet talált ottan. De, ami legnagyobb kincse volt ennek a háznak: az a sok gyermek volt, akik majd felteríték a házat hangos kacagásukkal, játékuikkal. Mikor a vendégek elmentek, édesanyjuk közéjük ment s úgy térült-fordult köztük, mint „csillagok közt nyájas hold világa“. Mikor pedig este lefeküdtek, odaült a legkisebb ágya mellé s mesélt, mesélt nekik, míg csak valamennyien el nem aludtak. A mesét aztán mindegyik úgy fejezte be: álmában. De szép idők is voltak azok, Istenem! — Hanem egyszer meghalt az ura. De megváltozott a ház egyszeribe! Kevesebb kacagás hangzott fel ezután a gyermekek ajkán is, napról-napra fogyott a gyerek is a házból, kit erre, kit arra vittek taníttatni. Végre úgy maradt ott-hon a szegény özvegyasszony, mint a szedett fa: magánosan, egyedül.

A szegény édesanya magában ült csendes házában. Dolga nem volt, hiszen kis ebédhez nem kell szolgál s az ebédnél sem volt más vendége, csak az emlékezés, a jobb, szebb időkre. Mert „aki maga néz a tálba, azt az étel nem táplálja, több annak a gondolatja, mint amennyi jó falatja.“

Egyszer, amint ott imádkozgatott régi imakönyvéből a szobában, kopogtatást hallott az ajtón. Az öreg szomszédasszony lépett be hozzá. Azután előadja, hogy ő bizony nagy kérréssel jön az özvegyhez. Tudja, hogy itt sok könyv van, hiszen sok gyermek volt s azoknak maradt könyve bizonyosan. Hát egy imakönyvet kért, hogy legyen miből imádkozgatni. A jó asszony meglepve néz szomszédjára. Hiszen volt itt valamikor sok könyv, de hol vannak azok már? Elvitték a gyerekek, amikor szétrepültek a világba. Egyetlen egy van csak neki, éppen abból imádkozgatót most is. De — gondolt egy nagyot, — megfelezte szépen imakönyvét s egyik felét átadta a szomszédjára.

nak, másik felét megtartotta magának. Azóta mindketten csak fél imakönyvből imádkoznak, de — s ez a fő — nem fél, hanem egész szívvel! (Vörösmarty: A szegény asszony könyve.)

Látjátok gyermekek, ilyen az édesanya szíve!

b) Áthajlás. De elmondok egy szép költeményt is az édesanya szívééről. Ez egy véka búzáról szól, Pósa Lajos írta.

II. Tárgyalás. a) A költemény bemutatása.

EGY VÉKA BUZA.

Egy véka búzát visz
Anyám a malomba;
Bállag a réten át
Lassan, meghajolva.

Fogytán van a kenyér,
Sütni kell reggelre!
Harmadnapja, hogy az
Utolsót megszegte.

Egyszer csak megáll, hogy
Virágot szakasszon,
Hát a gyaloghídnál
Sírdogál egy asszony.

Sápadt kis leánykát
Csittítgat a karján.
Szegény ömaga is
Oly beteges, halvány!

Könyörög anyámnak,
Hogy segítsen rajta:
Harmadnapja nincs egy
Betevő falatja.

Meg is ered a könny
Jó anyám szeméből
S válláról a búzát
Lcveszi szó nélkül.

Nem kérdi: honnan jön,
Ennyire hogy jutott?
Odadja a búzát,
Amit Isten adott.

Hazafele indul,
Felsőhajt az égre:
„Jó az Isten mégis,
Gondol a szegényre!“

Pósa Lajos.

b) Megbeszélés. Pósa Lajos édesanyja is egyszerű, szegény asszony volt. Bizonyosan neki sem volt sok búzája. Hát akkor miért adta oda mégis annak a szegény asszonynak a búzát? Meg aztán mi lesz otthon, hiszen ott is fogytán van ám a kenyér? Hiszen azért vitte a malomba a búzát, hogy megőröltesse? Hát nem gondolt erre Pósa Lajos édesanyja? Dehogyan, gyermekek. De az is eszébe jutott ám, hogy az a szegény asszony, karján a kis gyermekkel, bizonyára még éhesebb, mint ő és gyermeke, hiszen maga mondta, hogy három napja nincsen betevő falatja sem. Akkor hát mégis miért adta oda mindjárt a búzát az édesanya? Igen, jó szíve diktálta neki, hogy adja oda. ők majd meglesznek holnapig, mire elkészül a friss kenyér. Mit állított elénk e versben Pósa bácsi? Ugy van, az édesanya áldott jó szívét!

c) Elmélyítés. Mondjatok eseteket, amiből látjátok, hogy a ti édesanyátoknak is ilyen jó szíve van? (Megbeszélés: a gyermekek elmondják a hasonló történeteket. Ha elkalandoznának, térítsük vissza őket az édesanya jóságához.

III. Összefoglalás. A költeményt újból elolvassuk, gondolatsoportonként tárgyaljuk.

A költő anyja búzát visz a malomba.

Fogytán van a kenyér otthon, sütni kell!

Éppen virágot akar tépni, mikor sírást hall a híd felől.

Egy szegény asszony sírdogált ott, karján beteg gyermekével.

Segítséget kér, mert három nap óta nem ettek.

A jó asszony sírva fakad s leveszi válláról a zsák búzát.

Odaadja a búzát a szegény asszonynak.

Hálát ad az Istennek, hogy jót tehetett a szegénnyel.

Házi feladat: Irjanak valamit édesanyjuk jóságáról.
(Mire emlékeznek, kivel tett jót?)

1941. május 1. hete.

Olvasmánytárgyalás.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: ÉDESANYÁM c. költemény tárgyalása.

Nevelési cél: Az édesanya iránti szeretet felébresztése.

I. Előkészítés. a) Érdeklődéskeltés. Milyen hónapban vagyunk? Milyen nap közeledik? Miért várjátok annyira az Anyák-Napját? Ki mivel akarja meglepni jó édesanyját? Csak olyanlappal lépjük meg, ami a mi munkánk, mi fáradságunk eredménye: ez a legjobban esik édesanyánknak. Aki nem tud szépen kézimunkázni, vagy más meglepetést már csinálni édesanyjának, írjon neki egy kedves levelet, vagy tanuljon egy szép költeményt s azt szavalja el neki Anyák-napján reggel. Egy őszintén mondott szép költemény s egy szál virág átadása lesz a legkedvesebb édesanyátok előtt.

b) Ki ismer szép költeményeket Anyák-napjára? (Néhányat meghallgatunk.)

c) Célkitűzés. Most én is elmondok egyet, *Kissné Tóth Lenke* írta, hallgassátok meg.

II. Tárgyalás. a) A költemény bemutatása.

ÉDESANYÁM.

Mikor bölcsőnkben szenderegtünk
— Angyalok álmát álmodón, —
Valaki ott járt ágyunk mellett
S mi azt gondoltuk nagy bohón,
Hogy tündér vigyáz álmainkra,
Angyal suhan át a szobán, —
Pedig Te voltál ott mellettünk,
Te örködtél ott, jó Anyám!

Mikor az első szót tanultuk,
Az ajkadról csókoltuk el.
Égbeszálló első imánkat
Szíved könyvéből loptuk el.
S mikor az első Miatyánkot
Hallgattad lánykád ajakán,
Te könnyezted meg térdenállva
Én édes, drága jó Anyám!

Hozzád vittük a könnyeinket	Te voltál kis gyermekszobánknak
S elhordtuk ajkad mosolyát;	A királynője, anyala.
Hozzád vittük a nehéz leckét	Hányszor virradt Rád ágyunk mellett
S a babaruha rongyosát;	Az új napnak új hajnala.
Segítettél a kis diákon	S ha víg meséért kopogtattunk
S a rongyos-ruhás nagy babán.	Kincses szívednek ajtaján,
Varázshatalma volt kezednek	Sohsem fogyott ki ajakadról
Én édes, drága jó Anyám!	A meseszó, — én jó Anyám!

S mióta első lépteinkre
 Tanított ölelő karod,
 Ugy érezzük, hogy az a két kar
 Láthatatlanul marad ott
 S ölelve vezet át örökké
 Az élet száz gondján, baján...
 Az Isten áldjon meg ezerszer
 Én édes, drága jó Anyám!

b) A költemény tárgyalása versszakonként.

Az édesanya volt őrzőangyalunk.
 Tőle tanultuk az első szót és első imát.
 Varázshatalmával mindent megcsinált.
 A mese sohasem fogyott el ajakán.
 Első lépteinket védő két karja örökké velünk marad.

c) Elmélyítés. Miért szereti minden gyermek legjobban szüleit, szülei között is elsősorban édesanyját? Hogyan állított Petőfi emléket szüleinek a költeményeiben? A családi hajlék szent. Az állam is védelmezi az édesanyákat és a csecsemőket. Mivel tartoznak édesanyjuknak? Mindennap csókold meg édesanyád kezét! Az anyai szív mindent megbocsát! Az édesanya a család lelke. Az édesanyám a legjobb barátom.

Énekeljünk el egy dalt, a tanultak közül, amely az édesanyáról szól.

III. Összefoglalás. Irjunk levelet Édesanyánknak!

ÉDESANYÁM.

Van egy szó, van egy név ezen a világon,
 Melegebb, színesebb, mint száz édes álom.
 Csupa virágból van, merő napsugárból,
 Ha ki nem mondhatod, elepedsz a vágytól.
 Tisztán cseng, mint puszták esteli harangja,
 Örömben is sír, aki e szót hallja.
 Ártatlan kis gyermek csöpp, gügyögő szája,
 Mikor gögicséli, mintha volna szárnya.
 S mikor a szíved már utolsót dobban,

Ez az elhaló szó az ajkadon ott van.
 Mehetsz messze földre, véres harcterekre,
 Ez a szó megtanít igaz szeretetre.
 Bánatban, örömben, ver az Isten, vagy áld,
 Hogyha elrebegek, már az is imádság.
 És ha elébed jön könnyes szemű árva,
 E szóra fölpattan szíved titkos zárja.

Aranyos, imádott ez a szó, ez a név,
 Királynak, koldúsnak menedék, biztos rév.
 Te vagy legboldogabb, nem gyötörnek gondok,
 Ha keblére borulsz és él, kinek mondom.
 S ha szomorú fejfán olvasod e nevet,
 Virágos sírdombra a könnyed megered.

Van egy szó, van egy név: valóság, nem álom.
 Nekem a legdrágább ezen a világon,
 Ez a legforróbb szó, az én legszebb imám,
 Amikor kimondom: ANYÁM, ÉDESANYÁM!

Nagy Ferenc.

1941. május 3. hete.

Történelem.

V. OSZTALY.

A tanítás anyaga: A kuruckor.

Nevelési cél: „Két pogány közt egy hazáért!”

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Zrinyi Miklósról tanultak felújítása.

b) Áthajlás. A vasvári béke okozta nagy elkeseredést még fokozta Zrinyi Miklósnak hirtelen bekövetkezett halála. Vadászat közben szerencsétlenül járt. A bécsi udvar bizonyára örült, hogy megszabadult tőle, de a magyar nemzet elvesztette benne az egységes erő kifejtésre lelkesítő, hivatott vezérét.

c) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) A főméltóságok az elégedetlenek élén. A vasvári béke Lipót eddigi híveit is az elégedetlenek táborába hajtotta. Wesselényi Ferenc nádor, Lippay György esztergomi érsek, Zrinyi Péter horvát bán, I. Rákóczi Ferenc, Erdély fejedelemjelöltje, Nádasdy Ferenc országbíró és Frangepán Ferenc, a tengermellék nagybirtokosa, mind megegyeztek abban, hogy a helyzet már elviselhetetlen. Tenni kell valamit, hogy a királyt a törvények megtartására kényszerítsék. Az Aranybulla 31. pontja felhatalmazta a nemességet, hogy fegyveres erővel is fellépessen a törvénysértő király ellen, de az elgyengült Erdélytől már nem várhattak segítséget.

b) A WESSELÉNYI-FÉLE SZÖVETKEZÉS. A főurak tanácsstalanok voltak. Egyik francia segítség után nézett, a má-

sik a törökben keresett támaszt. A török az előnyös vasvári békét feltette és elárulta a szövetekezést Bécsben. Közben meghalt az érsek és a nádor, a szövetekezők vezér nélkül maradtak, egyenetlenkedtek. A nádor özvegye, Széchy Mária beszo-
gáltatta az udvarnak a tanácskozők levelezését.

c) *Véres megtorlás.* Zrinyi, Frangepán és Nádasdy látván azt, hogy a szövetekezés titka kipattant, Bécsbe siettek, hogy kimagyarázzák mozgalmuk célját. Az uralkodótól bocsánatot is nyertek, de csakhamar mégis börtönbe és verpadra kerültek. Zrinyit és Frangepánt Bécsújhelyen, Nádasdyt Bécsben idegen törvényszék ítélete alapján végezték ki. Kétezer embert vetettek börtönbe, rengeteg ingó vagyont és földbirtokot foglaltak le a bécsi kincstár részére és nagyon sok családot tettek földönfutóvá. Kegyelmet csak Rákóczi Ferenc kapott, mert édesanyja, özv. Rákóczi Györgyné, a katolikus Báthory Zsófia, nagy váltságdíjat fizetett érte.

d) *NYILT ÖNKÉNYURALOM.* A Wesselényi-féle mozgalmat Bécsben arra használták fel, hogy Magyarországon a nyílt és erőszakos önkényuralmat alkalmazzák. A szövetekezést lázadó összeesküvésnek minősítették és a rend helyreállításának ürügye alatt idegen katonaságot hoztak az országba. Üldözöbe vették a protestánsokat, elvették tőlük templomaikat, megszüntették iskoláikat, papjaikat pedig, ha nem akartak lemondani tevékenységükről, elhurcolták gályarabságba.

A Ferdinánd kora óta fennálló kormánysszékek működését megszüntették és egy, a magyar ügyekben tájékozatlan német emberre, Ampringen Gáspárra bízta az ország kormányzását. Új adókkal terheltek a lakosságot és kereskedelmét is Bécs szolgálatába állították.

e) *THÖKÖLY IMRE.* A Bécsből irányított erőszakos önkényuralom alatt szenvedő ország Erdélyből várta a felszabadítót. Ott élt a tehetetlen Apafi fejedelem udvarában Thököly Imre. Atyja Késmárknak ura volt. Résztvett a Wesselényi-féle szövetekezésben, ezért birtokait elkobozták, őt magát halálra keresték. A haldokló atya 13 éves fiát hű emberével Erdélybe szöktette, ott még meglévő birtokaira. Thököly Imre sokat olvasott, tanult. Éleslátású, eszes ember, jó gazda, bátor katona és rendíthetetlen magyar lett belőle.

f) *Thököly a bujdosók élére áll.* Figyelemmel kísérte az önkényuralom miatt Erdély szélén meghúzódo menekülteket. Birtokaitól megfosztott nemesek, a végvárakból kiüldözött magyar vitézek és az adók terhétől tönkretett jobbágyok voltak ezek a bujdosók. Panaszaik szívébe markoltak, hiszen ő is átélte a bujdosás izgalmaait. 1678-ban élükre állt azzal az elhatározással, hogy Bocskay és Bethlen módjára megfélemlíti a zsarnokoskodó bécsi udvart.

g) *A KURUC-LABANC VILÁG.* A felvidéki bányavárosokat sikerült birtokába vennie és egészen Pozsonyig hatolt

előre. Ez a háború a kuruc-labanc háború, a gyűlölet és elkeseredés háborúja. Testvér-háború volt, mert Thököly a protestánsok üldöztetéséért most a magyar katolikusokat támadta.

g) *A felkelés sikerei.* Lipót király jónak látta, hogy békére lépjen Thökölyvel. Az 1681-ben Sopronban tartott országgyűlésen megszüntette Ampringen kormányzóságát, betöltötte a nádori széket és megígérte a protestánsok ügyének rendezését is. Thököly azonban nem elégedett még az eredménnyel. 1682-ben nőül vette I. Rákóczi Ferenc özvegyét, Zrinyi Ilonát s most már a hatalmas felvidéki birtokok jövedelmeiből és török segítséggel még szenvedélyesebben folytatta háborúit. A török Magyarország királyának tekintette (ekkor szakadt hazánk négy részre!), a nép kuruc királynak nevezte, de ő mindenekelőtt Bécs felé igyekezett a törökkel, jöllehet annak napja már leáldozóban volt.

III. Összefoglalás. Elmélyítés: kuruc dalok éneklése. Buga Jakab nótája... Ne búsulj kenyeres... stb. Vezérszavak alapján összefoglalás.

1941. május 3. hete.

Olvasmánytárgyalás.

V. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Toldi bajvivása a cseh vitézzel.

Nevelési cél: A magyar ember harc, küzdelem közben.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Toldiról tanultak felújítása.

b) Áthajlás. Mi történt Miklóssal, amíg szembeállhatott a cseh bajnokkal?

c) Célkitűzés. Mi lett a küzdelem eredménye?

II. Tárgyalás. a) A költemény bemutatása.

Csakhamar is átkelt Toldi a nagy vizen,

Megköté csolnakát a budai részen,

Kiszállott belőle s nagy sebesen méne,

Hogy keressen olyat, ami neki kéne:

Szép aranyos fegyvert, és ruhát magának,

Cifra új szerszámot jó Rigó lovának,

A Rigónak, akit hozott hű szolgálja,

Mert otthon is az volt kedves paripája.

Mi történt ezalatt a budai szélen?

Hallgassatok rá csak, azt is elbeszélem.

A király sátora vala ott felvonva;

Tiszta kék selyemből volt a sátorponyva;

Róla, mint az öklöm (ha kicsit nem mondok),

Lógtak köröskörül oly nagy aranybojtok;

Messze kiösmerszett a többitől, bátor

Egymást érte ottan a sok úri sátor.

A sátrak el voltak rekesztve korláttal,
Tilos volt parasztnak lépni azon átal;
Kívül fegyveres nép és tömérdek ember
Az üres sátrakat majd elnyelte szemmel.

Duna partjáig nyult a korlát kétfelül.
Nagy üres tér maradt a korláton belül,
Olyan, hogy egy marhavásárnak is elég
Lenne, ha a marhát odaeresztenék.

Dunapartban egy nagy zászló volt felütve,
S tárkabarka csolnak a nyeléhez kötve;
Nemkülönben pedig a pesti oldalon
Lobogó odafenn, csolnak volt a habon.

Széles utca a víz: ember a sövénye;
Közepén a sziget nyúlik fel beléje,
Gyilkos sziget volt ez; már hetednap óta
Vérrel élt, mikép a vérszopó pióca.

Egyszer jön a nagy cseh Budavára felől,
Táncol nagy lovával a korláton belül;
Káromkodik csúnyán, a magyart böcsmerli:
Hogy nincs, aki merje magát vele mérni.

De imé, hirtelen a pesti oldalon
Nagy örömszaj támad és nagy riadalom:
Ismeretlen bajnok fekete paripán
Vágtat a zászlóhoz és mérközni kíván.

Ezalatt a várba gyors híradók mentek,
A király lejött és sok nagy úri rendek,
A két bajnok pedig csolnakon egyszerre
Indult s érkezett meg a bajvivó helyre.

Ott Miklós, mihelyest partot ért a lába,
Csolnakát berugta a széles Dunába:
Mintha koresolyázna, futott az a habon,
Partba vágta orrát a pesti oldalon.

Cseh vitéz kérdezé: miért cselekedte,
Hajóját a Dunán hogy eleresztette?
„Nem egyébért, vitéz,“ Miklós így felelt meg.
„Hanem hogy egy csolnak elég egy embernek;

Egyikünknek itt ma gyászos lesz a vége,
S nem lesz a halottnak hajóra szüksége.“
Mondta Toldi, avval kezét összetette,
Buzgón fohászkodva Istent említette.

Azután így szóla: „Vitéz, addsa kezed;
Te sem bántál soha, én sem sértettelek;
Ha haragudnál is, egy órád sincs hátra,
S a halálos ágyon ki meg nem bocsátna?“

Erre a cseh nyujtá vaskesztyűs tenyerét,
 Hogy összeroppantsa vele Miklós kezét;
 Észrevette Miklós a dolgot előre,
 S a cseh barátságát jókor megelőzte.

Összeszedte Toldi roppant nagy erejét,
 S megszorítá szörnyen a bajnok tenyerét;
 Engedett a kesztyű és összelapula,
 Kihasadozott a csehnek minden ujja.

S mint mikor tavasszal, ha lágy idő fordul,
 A háznak ereszen a jégcsap megcsordul:
 Ugy csordult ki a vér minden ujja végén;
 Elszörnyedt a bajnok Toldi erősségén.

Aztán megragadta Toldi csak úgy kézzel,
 Rángatá a csehet szörnyű erejével,
 Ropogott keze közt, elolvadt a teste;
 Végre így könyörgött a cseh térdre esve:

„Kérlek, édes fiam, ne kívánd halálom,
 Minden vagyonomat, im, néked ajánlom.
 Tizenkét vitéznek drágasok marháját
 Vitézlő magammal minden apródságát.“

Toldinak a szíve hajlott a kérésre,
 „Legyen úgy,“ felelte, „marháid elvészem,
 De azt is korántsem magamnak kívánom,
 Két vitézt megöltél: az anyjoknak szánom.

Most, mint alamizsnát, megadom életed,
 Hanem tégy hit alatt erős ígéretet:
 Hogy habár mély tenger nyelné el hazádat,
 A mi országunkra mégsem teszed lábad.“

Mindent elfogadott a bajnok ijedten,
 S békével mentek a csolnak felé ketten:
 Hát egyszer a nagy cseh, nekihuzakodva,
 Toldihoz hátulról hozzávág orozva.

Szerencse, hogy Toldi a Duna tükrében
 Meglátta s megkapá a kardot kezében.
 Leborult a nagy cseh: „Kegyelem! Irgalom!“
 „Eredj, kérd Istentől: utad megmutatom.“

S amely kardot ő az álnok csehtől elvett,
 Avval adott néki örökös kegyelmet.
 Iziben elmetszé fejét a testétől,
 Piros lett a nagy kard gazdája véréből.

Toldi felmutatja a fejet a kardon,
 Nagy rivalgás támad kétfelől a parton:
 Tapsolnak, kiáltnak, zászlót lobogtatnak;
 Buda nagy hegyei visszakurjongatnak.

b) Gondolatesoportonkénti tárgyalás.

Miklós ruhát és fegyvert vásárol.

A bajvivó hely leírása.

A cseh „Bajnok” legyőzése.

(Szómagyarázatok: Áttörve: átszöve; addsz: add ide; Magát is, apródjait is felajánlotta; Elvészem: elfogadom; Hit alatt: eskü alatt, esküvel; Iziben: hamarjában.)

c) Elmélyítés. Mit mond el a költő ebben a részben? Ismertessük a hetvenkedő cseh óriás legyőzésének körülményeit! Milyen régi és új tulajdonságokkal ismerjük meg itt Miklóst? (Nem vesztí el a fejét, éles szemű, óvatos a bajban stb.) Milyen a cseh óriás? Bajnok-e az ilyen ember? Megérdemelte-e sorsát? Miért örülünk Miklós győzelmének? Hogyan mondja el a költő a cseh óriás legyőzését? De azt is megtudtuk itt, hogy Miklós a küzdelem előtt a jó Istenhez fohászzkodott; a cseh vitéz vagyonát az özvegynek szánta.

Miklós a magyar levente példaképe!

III. Összefoglalás. A költemény újbóli elolvastatása, tartalmának összefüggően való elmondatása.

Házi feladat: Irjanak e részből. Pl. Milyen volt a cseh „bajnok”? Miért szánta Miklós a cseh vagyonát az özvegynek? stb.

1941. május 4. hete.

Vegyten.

VII. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A leghíresebb magyar vegyészek.

Nevelési cél: „Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalóak.”

I. *Előkészítés.* a) Érdeklődéskeltés. Már a legrégebb időtől kezdve megismerte az ember a természet termékeit és feldolgozásuk közben tulajdonságaikat. Ezek az ismeretek inkább gyakorlatiak, mintsem tudományosak voltak. Így az egyiptomiak ismerték már egyes fémek előállításí módját, számos festéket, üveget tudtak előállítani. A nafta, sokféle olaj és balzsam sem volt előttük ismeretlen. A kémia szó is Egyiptom régi nevéből származik. Chami: fekete föld országa. A velük érintkező népek tőlük értékes adatok birtokába jutottak, de a vegytant, mint tudományt rendszeresen sehol sem művelték. Még a nagy görög bölcseleők idejében sem lehet igazi tudományos megismeréséről szó.

A középkorban úgynevezett „alkémiával” foglalkoztak, különösen az arabok, főleg pedig a Spanyolországban élő mórak. Kutatásaik közben addig ismeretlen anyagokat találtak fel (savak, hamuszír, terpentin stb.) és sok kémiai eljárást honosítottak meg (kristályosítás, szűrés, desztillálás, vízfürdő használata).

A XVI. század elején megszűnik a bölcsek köve iránti

érdeklődés és mindinkább az a gondolat lép előtérbe, hogy miként lehetne kémiai eszközökkel a betegeken segíteni. A tulajdonképeni vegytan igazi virágzásának kora a XIX. század volt.

b) Áthajlás. Hazánk — bár évszázadokon át kezében karddal védelmezte Nyugatot, — amint módja volt rá, azonnal a vegytani kutatások legelső sorába állította fiait.

II. Tárgyalás. Nevesebb kémikusaink: KITAIBEL PÁL növénytudós és vegyész. 1802-ben megkapja az egyetem vegytani tanszékét. Mint vegyész főleg hazánk ásványos forrásainak vizsgálatával szerzett érdemeket. Ő a tellur elem felfedezője. IRINYI JÁNOS, aki a foszforos gyújtóval ajándékozta meg az emberiséget. NENDTWICH KÁROLY sokat tett a kémia népszerűsítése körül.

SEMMELEWEIS IGNÁC, a pesti egyetem hírneves tanára. 1874-ben legelsőnek mondta ki, hogy a gyógyításban az orvosnak első kötelessége a fertőzés elhárítása, a teljes tisztaság biztosítása. Fertőtlenítő eljárásának alkalmazása sok ezer anyának mentette meg életét. Az utókor halálját gyönyörű budapesti szobra méltóképpen fejezi ki.

GÖRGEY ARTHUR a szabadságharc előtt sokat és eredményesen foglalkozott a vegytannal. Értekezése a kókuszdióolaj illó savairól a bécsi akadémia értesítőjében jelent meg.

PREISZ MÓR a tokaji borok vizsgálata közben — Pasteurt néhány évvel megelőzve — a sterilizálást fedezte fel. Fáradhatatlan munkájának köszönhető, hogy Budapesten 1868-ban vízvezeték, s később gázgyárat építettek.

BORN IGNÁC az amalgámozás alkalmazásáról a bányaszatban korszakalkotó munkát írt. Sok külföldi tudós és bányász jött Selmezbányára eljárását tanulmányozni. A bányaszat történetében korszakos újítás volt a puskapor robbantásra való használata is. A selmezbányai magyar találmány hamar elterjedt egész Európában. THAN KÁROLY kiváló egyetemi tanár az ásványvizek összetétele kérdésének volt tisztázója.

WARTHA VINCE tudományos sikerei közül maga az eizin edényszománc újbóli feltalálása is méltó dícsőséget szerzett nevének.

LENGYEL BÉLA hazánk természeti kincseinek vizsgálatával foglalkozott. A vizek radiumemanáció tartalmának meghatározására vonatkozó vizsgálati módszerei híressé tették laboratóriumát.

ILOSVAY LAJOS számos gyakorlati és tudományos kérdést tisztázó vizsgálatot végzett. A levegő alkotórészeire vonatkozó vizsgálatával különös érdemeket szerzett.

SZENT-GYÖGYI ALBERT a vitaminok terén végzett vizsgálataival szerzett magának és hazájának világhírnevet. Munkásságáért a Nobel-díjjal jutalmazták.

III. Összefoglalás. Hazánk évszázadokon védte — sokszor saját testével — a nyugati műveltséget. Mégis ott találjuk nagy fiainkat a tudományos világ minden terén, még hozzá az elsők között. Ez a fiatal tudomány is mennyi magyar származású tudósnek köszönheti fejlődését. A magyar tehetséges nép, ami azt jelenti, hogy megfelelő körülmények között a haladás és műveltség minden terén tud olyat alkotni, mint a világ bármely nemzetének fiai. A magyar katona híre mellett nem kisebb a magyar tudósé sem, amit külföldön is szívesen elismernek.

1941. május 3. hete.

Történelem.

VIII. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A XIX. század második felének összefoglalása.

Nevelési cél: Az imperializmus korának megismerése.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A világháború következményeiről tanultak felújítása.

b) Áthajlás. Foglaljuk össze most a XIX. század második felének történelmét.

II. Tárgyalás. a) 1871. után a Balkántól eltekintve, Európában négy évtizedig tartó béke uralkodott. A békét nagy gazdasági fellendülés követte. Az európai államok politikáját a világhuralomra való törekvés (imperializmus) jellemezte.

b) Megindul a gyarmatszerzési verseny, Anglia Ázsiában és Afrikában terjeszkedik, Oroszország Ázsiában, Franciaország, Németország és Itália Afrikában veti meg a lábát. A gazdasági életben fontos szerepet játszik a tőke, ez választja el a munkaadót a munkástól. A tőkések és munkások közt támadt ellentétek kiküszöbölésére vállalkozik a szocializmus. Jelentősége különösen akkor nőtt, amikor Marx az addigi elvi szocializmust gazdasági tömegmozgalommá fejlesztette. Az államok szociális törvényhozással igyekeztek a munkásosztály helyzetén segíteni.

c) Európa nyugalma 1871 után csak a balkáni bonyodalmak zavarták meg. Oroszország Konstantinápoly megszerzése érdekében izgatta a török uralom alatt synylódó balkáni népet Törökország ellen, s a balkáni szlávok megsegítésének ürügye alatt az 1877–78-i háborúban Törökországot leverte (san-stefan-i béke). Az európai hatalmak azonban a békefeltételek módosításával Oroszország balkáni befolyását a berlini kongresszuson megtörték. Ausztria-Magyarország megszállta Bosznia-Hercegovinát.

d) A berlini kongresszus után Bismarck és Andrássy

megkötötték Németország és a Monarchia kettős szövetségét Oroszország ellen (1879), e szövetséghez 1882-ben Olaszország is csatlakozott francia ellentéte miatt és megalakult a hármasszövetség. Franciaország és Oroszország ennek ellensúlyozására 1891-ben szintén szövetségre léptek egymással.

e) A századforduló égető kérdései: 1. ellentét Anglia és Oroszország között a gyarmatpolitikában Ázsiában. 2. Anglia, hogy az orosz terjeszkedésnek India felé útját állja, megveti lábát Afganisztánban és Beludzsisztánban, indiai uralmának biztosítására kezébe keríti a Szuezi-csatornát és Egyiptomot is. Ugyanakkor Afrikában dél felé haladva, a búrok leverése után (1902), ott is óriási gyarmatbirodalmat szerez (Kairó-Fokföld.) 3. Afrikában a gyarmatosítás miatt éles ellentétek támadnak egyfelől Anglia és Franciaország, s Anglia és Németország között; másfelől Franciaország és Olaszország, s Olaszország és Anglia között.

f) A XIX. század végén új nagyhatalmak jelennek meg a világpolitikában: 1. Az Északamerikai Egyesült Államok. Az Unió 1897-től kezdve imperialista politikát folytat, megveti lábát a Csendes-óceánon (Sandwich-, Fülöp-szigetek, Portorico). Világhatalmának biztosítására hadihajóbázisokat épít és befejezi a Panama-csatorna építését. 2. Japán 1868 óta európai mintára rendezkedett be. Figyelme Kínára irányul. Korea miatt összeütközésbe kerül Kínával (1894–95), Kínát leveri ugyan, de zsákmánya javarésztétől megfosztják a nagyhatalmak. Majd Mandzsuria miatt összeütközik Oroszországgal, leveri és hatalmát kiterjeszti Koreára s Szachalin déli részére, ezzel háttérbe szorítja az orosz befolyást Mandzsuriában.

g) A XIX. század veszedelmes kérdései: 1. Az angol-német ipari és hajóhadversengés. Anglia világuralmát a német ipar és hajóhad kezdi veszélyeztetni. Ezt a veszedelmet növelte Németországnak előnyomulása Elő-Ázsiában (Drang nach Osten); 2. A marokkói kérdés, Marokkó Anglia és Franciaország meg egyezése alapján francia protektorátus alá került. Németország erőlyesen tiltakozott e megoldás ellen. Németország elszigeteltsége itt már nyilvánvalóvá vált; 3. Németország bekerítése. A veszedelmes német vetélytárs letörésére, főleg VII. Edwárd angol király nagy szövetséget hozott létre. A szövetségbe bevonta Oroszországot, Franciaországot, Japánt és Belgiumot. Olaszország papirosan ugyan a hármasszövetség tagja volt, de mivel érdekei (az Adriai-tenger birtoka és az olaszlakta területek megszerzése) a Monarchia érdekeibe ütköztek, lélekben szintén az antant oldalán állt.

h) A két hatalmi erőcsoport mérkőzésének előjátéka a két balkáni háború (1912 és 1913). Az elsőben az európai Törökország roppant össze, a másodikban a háborúban legnagyobb áldozatokat hozott Bulgária volt kénytelen szerzett területeinek

javarészét átadni Szerbiának, Görögországnak, Törökországnak és Romániának. A nagyhatalmak közt uralkodó feszültség végre a véres világháborúban robbant ki. A világháború (1914–1918) oka: 1. Az angol-német versengés. 2. A francia reváns-politika. 3. Oroszország pánszláv törekvései. Az antant oldalán küzdöttek Oroszország, Anglia, Franciaország, Belgium, Szerbia, Montenegró, Görögország, Olaszország, Románia, Portugália, az Unió, Japán, Kína és a délamerikai államok. A központi hatalmak oldalán pedig Németország, a Monarchia, Törökország és Bulgária. A központi hatalmak az óriási túlerővel szemben is dicsőségesen harcoltak; mélyen benyomultak Franciaország, Oroszország területére, az utóbbit 1917-ben harcképtelenné tették; elfoglalták Belgiumot, Szerbiát, Montenegrot (1915) és Románia nagyrészét (1916). Amerikának nagy hadiipara, óriási emberanyaga, a központi hatalmak országaiban egyre növekvő élelmiszer- és hadianyaghiány végre is 1918 őszén a mindenütt ellenséges földön álló központi hatalmak összeroppanását okozták.

III. Összefoglalás. Vezérszavak alapján.

Mesedélután.

— Anyák Napjára. —

MÁTYÁS ANYJA.

Szilágyi
Őrsébet
Levelét megírta:
Szerelmes
Könyvével
Azt is telesírta.

Arannyal,
Ezüsttel
Megfizetek érted:
Szívemen
Hordom én.
A te hazatérted.

Fiának
A levél,
Prága városába,
Örömhírt
Viszen a
Szomorú rabságba:

Ne mozdulj,
Ne indulj,
Én egyetlen árvám!
Ki lesz az
Én fiam,
Ha megejt az ármány?

„Gyermekem!
Ne mozdulj
Prága városából;
Kiveszlek,
Kiváltlak
A nehéz rabságból.

Adassék
A levél
Hunyadi Mátyásnak,
Tulajdon
Kezébe,
Senkinek se másnak.“

Fekete
Viaszból
Nyom reá pecsétet;
Könyöklön
Várnak az
Udvari cselédek.

„Ki viszi
Hamarább
Levelem Prágába?
Száz arany,
Meg a ló
Teste fáradtsága.”

„Viszem én,
Viszem én,
Hét nap elegendő.”
„Szerelmes
Szívemnek
Hét egész esztendő!”

„Viszem én,
Hozom én
Válaszát három nap.”
„Szerelmes
Szívemnek
Három egész hónap!”

„Istenem,
Istenem,
Mért nem adál szárnyat,
Hogy utol-
Érhetném
Az anyai vágyat!” —

S ahol jön,
Ahol jön
Egy fekete holló;
Hunyadi
Paizsán
Úl ahhoz hasonló.

Leccapott,
Leccapott
Fekete szélvészéből,
Kikapá
Levelét
Az anyai kézről.

„Hamar a
Madarat!
El kell venni tőle!”
Szalad a
Sokaság
Nyombá, hogy lelője.

Madarat
Nem egyet,
Százat is megölnek,
Híre sincs,
Nyoma sincs
A levélvivőnek.

Napestig
Az erdön
Üzeti hiába:
Éjfélen
Kopognak
Özvegy ablakába.

„Ki kopog?
Mi kopog?”
Egy fekete holló!
Nála még
A levél,
Vagy ahhoz hasonló.

„Piros a
Pecsétje,
Finom a lajtása:
Ó áldott,
Ó áldott
A kezeirása!”

Arany János.

Irgalmas kezek.

A városi parkban, nagy fa árnyékában egy látszólag ittas ember feküdt. A járókelők pillanatig megálltak előtte, azután tovább siettek munkájukra műhelyekbe, gyárakba. Egyik-másik mosolyog fölötte és talán azt gondolja magában: nem is igazi férfi, aki egyszer be nem rugott. Mások megvető tekintettel mérik végig a mértéktelent. S vannak olyanok is, akik rendőr után kiáltanak és nem értik meg, hogy az ilyen embert miért nem távolították el már régen a nyilvánosság elől.

— Gyere, Jenő — szólott egy fiatal asszonyka férjéhez, aki karját kivonva felesége karjából, odaállt a kíváncsiak közé.

Rákos Jenő, aki mindent alaposan szeret végezni, hosszabb ideig állva marad. Valami nyugtalanítja az ott fekvő emberen. Az a meggyőződése, hogy ez a férfi nem is részeg, hanem beteg. Ebben a pillanatban a férfi szájából vér ömlik ki. Azok, akik körülállták, hirtelenül eltávoznak. Senki sem akar kellemetlenségbe keveredni és a rendőrséggel szóba állni.

Rákos Jenő közelebb lép hozzá, melléje térdel és karját feje alá tartja, hogy kissé fölemelje s így a vérzést megszüntesse. Mint egykori szanitéc, jól látta, hogy a beteg órái meg vannak számolva. Odahajol a füléhez és hangosan, világosan mondja neki:

— Akar-e papot?

A haldokló szemei zárva voltak, arcá halotthalovány és mozdulatlan.

— Kíván-e papot? — ismétli Jenő még hangosabban. — Gyenge bólintás rá a felelet.

— Irma, — fordul most mellette álló feleségéhez. — Siess, amily gyorsan csak bírsz a legközelebbi plébániára és hívd az egyik tisztelendő urat ehhez a haldoklóhoz. Azután hívj orvost és rendelj betegszállító kocsit.

A fiatalasszony csodálkozva tekint a férjére, de mégis elsiet, amilyen gyorsan csak lehet.

A véres arc és a beteg véres ruhája láttára Rákos Jenőt bizonyos undor fogja el. De csakhamar erőt vesz magán, hiszen látott ő külön dolgokat is a haretéren. Tiszta zsebkendőt vesz elő, letörli a vért és észreveszi, hogy a fiatalember a tüdővész utolsó fokán van és hogy végét járja.

Legszívesebben elengedné a szerencsétlennek a fejét a földre és elsietne, de bizonyos titkos hatalom visszatartja.

Milyen érdekes! Ő, aki már évek óta nem él katolikus módon, most elsősorban a papra gondol, hogy ezen a szerencsétlenen segítsen. Neki, aki évek óta vallásos könyvet nem vett a kezébe és ki tudja, mikor hallgatott szentbeszédet, ennek a szerencsétlennek a láttára folyton észébe jut a Szentírásnak ez a szava: „Mily borzasztó az élő Isten kezeibe esni!”

Mintha a haldokló szívében visszhangra lelne ez a gon-

dolat, egyszerre kinyitja szemét. Rémület tükröződik benne. Alig hallhatóan mondja:

— Meg kell halnom. El-vesz-tet-tem é-le-te-met... Ret-te-ne-tes az é-lő Is-ten...

— Csend, csend, nem szabad beszélnie. Papot hívtam — vigasztalja Jenő a haldoklót. Hálás tekintet a jutalma ezekért a szavakért.

Ebben a pillanatban az irgalmas szamaritánus lelkében döntő változás megy végbe. Élénken szemei előtt állnak Nietzsche szavai, amelyek az „Ismeretlen istenek” című munkájában olvasott: „Az övé vagyok és érzem azokat a kötelékeket, melyek engem a küzdelemben lehúznak és habár futok, mégis szolgálatára kényszerítenek.”

Csak véletlen, hogy ő, a hitetlen, itt térdel a szerencsétlen mellett és az Isten békéjét segíti neki közvetíteni? Nincs-e ő a Magasságbeli szolgálatában akarata ellen is? Igen, saját akarata ellen?

Évek óta először most hagyja el ajkát ima. Könyörgő ima. Nagy aggodalom szállja meg, hátha későn jön a pap? Megkönnyebbülten lélezkzik fel, amikor gyors futásban jön a betegszállító kocsis és a pap két betegápolóval száll ki belőle.

Miután a jelenlevők kellő távolságba távoztak, a szerencsétlen életének vétkeit a jó pásztor jóságos szívébe rejti. A feloldozás után a haldokló inge alól kis ezüstitálcát húz elő, amelyen Szűz Mária-érme függ s átnyújtja a papnak.

— Küldje el ezt, kérem, nővéremnek, Amabilis nővérnek, a ....-i kolostorba és írja meg neki, hogy Istennel kibékülve haltam meg.

Nagy fáradsággal, végső erőfeszítéssel mondta ki a haldokló ezeket a szavakat. Csendes béke nyugszik márványfehér arcán és szemeiből hálakönnyek szivárognak.

Amikor a betegápolók fel akarják venni a földről, karjaik közt hal meg. A közben megérkezett orvos, valamint a rendőrségi kiküldött csak a halálát állapítják meg és írják fel személyi adatait.

A tömeg hallgatva, meghatva távozik a szerencsétlenség helyéről.

Rákos Jenő is csendben, hallgatva indul feleségével hazafelé. Az asszony újra és újra tisztelettel tekint férjére. Ugy tűnik fel neki, hogy bizonyos derűs fény nyugszik különben komoly és borús arcán.

Vége a fiatalasszony töri meg a csendet:

— Ennek a szegény embernek mégis csak nagy szerencséje volt — mondta megindultan. — De hogy jutott eszébe tulajdonképpen, hogy katolikus papot hívass hozzá? Ez az ember másvallású is lehetett volna?

— Igaz, de amikor a mellényét kinyitottam, kicsiny ezüst

Mária-érmet láttam a mellén, vékony ezüstláncon függött. Akkor mindjárt tudtam, hogy katolikus.

— Akkor bizonyára buzgó katolikus volt.

— Azt ugyan nem lehetne állítani, mert ez még csak tisztességes ember sem volt, amint kinézéséből és saját bevallásából következtetni lehet. Ez nem elvből, hanem jellemtelenség-ből volt hitetlen. Erkölcsileg romlott volt és azért természetes, hogy Istennek és Egyházának hátat fordított.

— De hogyan jutott ahhoz az éremhez?

— Talán buzgó édesanyja volt, aki lehet, hogy halálos óráján ajándékozta neki. S az ilyen anyai parancs még a leggonoszabb ember előtt is gyakran olyan szent, hogy nem meri túltenni magát rajta. Igen, Irma, még a leggonoszabb ember előtt is gyakran szent az anya parancsa. Én is ismerek valakit, akivel az anyja halálos ágyán megfogadtatta, hogy Szűz Mária tiszteletére naponkint elmond egy Üdvözlégy Máriát. És az ezt megtette naponkint, mondhatni csak szokásból.

Künn, a haretéren az ágyúk dörgése között a lövészárokban, a közelharcban, vagy otthon, ha munkával túl is volt terhelve és este nagyon fáradt volt, mégis ott állt előtte az anyjának tett fogadás és elmondta az Üdvözlégy Máriát. Igen, nem tudott elaludni, ha el nem mondta, ha másképen nem, legalább gépiesen. Mily gyakran nevetett ezen, mint nevetni szokás, ha valaki aggódik, nem kelt-e fel ballábbal, vagy pedig ha valaki nem akar 13 tagból álló társaságba menni. Most azonban más ember lett belőle, az Isten ujjá megérintette őt. Az előbbi szörnyű dráma átváltoztatta lelkét.

Ugy, mint a többiek, én is tovább akartam menni, de mikor láttam, hogy nem is ittassal, hanem inkább haldoklóval van dolgom, éreztem, hogy maradnom és segítenem kell. S ott állt egyszerre aranybetűkkel a lelkem előtt, amit valamikor mint iskolásgyermek olvastam: „Aki egy lelket megment, annak a lelke nem veszhet el”. Irma, én tudom, hogy mennyit szenvedtél hitetlenségem miatt és azt is tudom, mennyit imádkoztál értem Isten előtt, de mostantól kezdve nem lesz köztünk a legszentebb dologban sem választófal. Amint a szeretetben, úgy a hitben is egyek leszünk. Ezentúl egészen a tied leszek, mert Istennek és a Boldogságos Szűznek adom magamat.

A fiatalasszony arcán könny csordult végig, ünnepélyesen mondta: „Amen” és tekintetével az eget kereste.

(Blaskó Mária.)

MAGYAR TE DEUM.

Ném alamizsnát köszönök
 Horpadt mellel, beteg szemek parázsát
 Alázatos szegényen földre szórva,
 Sárban cammogva, szomorú, elernyedtt
 Erők roncsából tétlen kart emelve!
 Nem alamizsnát köszönök!

Dicsérlek téged, tavasz Istene,
 Rügyek Ura, bimbók vidám Királya,
 Napmosolyú Isten, köszöntelek!

Dicsérlek Téged, újuló Erő,
 Letörhetetlen, sziklasírt repesztő,
 Féket lehántó víg erő, Köszöntlek!

Dicsérlek téged, mert megostoroztál,
 Ekéd vasát kemény szívembe vágta,
 Szikla-dacomból porhanyó talaj lett,
 Élő mag fészke, élet televénye,
 Gőgöm palástját a földre tapostad,
 Kivágtad a hiúság gyökerét,
 Levetköztetél önmagam előtt,
 Hogy látva-lássam: Ime, ez vagyok!

Köszönöm Néked szívem újulását:

A munka édes, tiszta gyönyörét,
 Az izmot, testem eleven acélját,
 Győzelmek titkát, markoló erőt,
 Mely kalapácsot és kardot emel
 S alátámasztja a magyar eget,
 S lelkem acélját inkább köszönöm:
 A szikrát, melyet az ütés kicsal,
 A visszavágó, hajlékony erőt,
 A fényes élt, mely a jövőbe vág
 És nem tűr rozsdát, mert nemes acél.

Dicsérlek Téged, győzelmek Ura!
 S köszönöm Néked a sok diadalt
 Az élet apró, lankasztó csatáin:
 Hogy legyőztem az önzés ördögét,
 A henye álmok színes rongyait
 A szent valóság arcáról letéptem,
 Hogy jóság-bimbók feslettek szívemben,
 A tett gyümölcsét termő szép virágok,
 Hogy testvért leltem a testvér-magyarban,
 S összekovácsolt sorsunk kalapácsa,
 Hogy egybeforrott szívek tűzfolyója
 Lüktet a nemzet órája melle mélyén.

S köszönöm Néked a csengő dalok
 Lelket lendítő vidám ritmusát,
 A fényt, amely a szememben lobog,

A kacagást, mely keblem rengeti.
 A mosoly mézét: — mert ez mind erő.
 Dícsérlek érte, mert nagy terhemet,
 Malomkőhajtó-munkám bús nyögét
 Megkönnyíti a szív szent muzsikája.

Köszönöm Néked új hajtásait
 Az ezeréves magyar Csonka-fának:
 Fiú-rügyeket és leány-bimbókat,
 És köszönöm a lelkükben lakó
 Szárnyas erőket, izmos vágyakat:
 Szívükben bűvő száz lehetőséget.

Nem alamizsnát köszönök!
 Erő Ura vagy, nem koldúsoké.
 A végzett munka örök himnusza,
 Az eget vívó magyar Te Deum!

Radványi Kálmán.

Az imakönyv.

A király háborút viselt egyik szomszédjával. Mivel háborús időben nagy keletje van a szálas legénynek, Sándort is, egy özvegyasszony egyetlen fiát besorozták katonának. Besorozták és vitték az ellenség elé.

A szegény asszonynak majd meghasadt a szíve bánatában. Olyan szegény volt, hogy nem tudott a fiának egyéb utralót adni; hát odaadta neki azt az imakönyvet, amelyből es-ténként imádkozni szokott.

— Nem adhatok egyebet, — mondta. — Vidd magaddal ezt a könyvet, bárhová vezet sorsod. Forgasd szorgalmasan, nehé-z óráidban vigasztalást fogsz benne találni.

Sándor hálásan fogadta ezt az ajándékot. Gondosan keblébe rejtette a könyvet és elbúcsúzott anyjától.

A fiatal katonára nehéz napok jártak. Véres csatákat kellett végigküzdenie, hol a legénység halomszárra hullott az ellenség kartácestűzésében. Sándor itt is teljesítette kötelességét. Vitézül harcolt a hazaért és nem egyszer tette kockára életét. Tisztjei megbecsülték, társai megszerették vitézségéért.

Ha a véres napi munka után pihenőre tértek a csapatok, rendszeren előkereste az imakönyvet, és a lobogó tábori tűz mellett imádkozgatott belőle.

— Tedd le már azt a könyvet! — szóltak rá még a tisztjei is. — Minek is hurcolod magaddal! Nem katonának, papnak való az!

Sándor azonban nem hallgatott rájuk, hanem gondosan a kabátja alá rejtette.

Egyszer aztán egy kis erősség ellen vezették őket, hová az ellenség befészkelte magát. Öldöklő harc fejlődött a falak körül. Az ellenség keményen tartotta magát és valóságos go-

lyózáport szórt az ostromlókra. Mikor végül mégis sikerült az erősséget elfoglalni, Sándor volt az első, aki a magyar zászlót a bástyára tűzte. A következő pillanatban azonban egy ellenséges katona szívének szegte a puskáját és lelőtte. A golyó a mellébe fúródott és Sándor hang nélkül összerogyott. Életlenül teste fölött viharként vonult el a csata.

Mikor estefelé összeszedték az elesett vitézek tetemeit, megtalálták Sándort is.

— Itt van szegény Sándor pajtásunk is, — mondá az egyik katona. — Ennek ugyan nem sokat használt az imádság.

Egyikük letérdelt Sándor mellé és felgombolta az atilláját.

— Hiszen él! — kiáltott meglepetten.

Sándor nem halt meg, csak elájult. A golyó, amely szívének volt irányozva, beleakadt az imakönyvbe, melyet akkor is mellén viselt. A könyv felét átfúrta a lövés, de azután megakadt a papirosban. Sándor elájult az iszonyú ütéstől, de komolyabb baja nem esett. Hideg vízzel csakhamar fölélesztették.

Az esetnek híre járt az egész táborban. A vezér, aki különben is értesült Sándor vitézségéről, maga elé rendelte a fiatal katonát és elmondatta magának az imakönyv történetét. Sándor annyira megtetszett neki, hogy ettől a naptól kezdve maga mellett tartotta.

A szegény özvegy pedig nagyon csodálkozott, mikor a békekötés után egy fényes napon egyenruhába öltözött tiszt kopogtatott be és mikor a tisztben megismerte az ő Sándor fiát.

Herczeg Ferenc.

AZ ÁRVÁK ÁLMA.

Elmentél jó Anyánk, már régen elmentél,
Pedig mi ötünket de nagyon szeretted,
De sokszor öleltél...

Temető harangja oly szomorún verte...
Árvaságunk könnye hullott egyre-egyre
Az új fakeresztre...

Azóta minden nap hívunk, hívogatunk:
— Jó Anyánk, jer közénk. Könnyes minden napunk,
Mert nélkülöd vagyunk...

Amikor esténként imánk elsuttogjuk,
Láthatatlan kezed, Anyánk, mi megfogjuk
S hosszan megcsókoljuk...

Azt hisszük ilyenkor, hogy beszélünk veled,
Azt hisszük, ilyenkor átöleli kezed
Mind az öt gyermeked...

Eltűnik a könnyünk, mint fűről a harmat,
S amikor szemeink halkan letapadnak,
Lelked betakargat...

Álmodásba kezdünk. Olyan szép az álmunk...
Kis asztalunk mellett téged is ott látunk,
Mosolyog a szemed, ahogy körülállunk...

Szemed melegével imádságot mondasz,
Dolgos jobbkezeddel friss kenyeret osztasz.
Jó Anyánk, ilyenkor olyan szép az álmunk...
Mind előtted állunk és csókolunk, áldunk...

Móra László.

A kis király beszélő babája.

Az ország nagy volt és hatalmas: de ő maga azért nagyon kis király volt. Össze-vissza nem volt több három esztendősnél.

Mikor a trónusba ültették, alig látszott ki a feje a biborpalástból. A kis fejceskéje majd elveszett a gyémántoktól ragyogó koronában. Hanem azért királyhoz illő méltósággal fogadta a rendek hódolatát. Fel tudta emelni a királyi pálcát s helyeslő fejbólintással intett a miniszterelnöknek. Mire az kijelenté, hogy ő felsége megnyitotta az országgyűlést. Erre általános éljenzés zendült meg.

A kis király azt kiáltotta: ANYA! *Hol az édesanyja?* Erre az országház elnöke kimondta a rendek határozatát, hogy a király legmagasabb kívánságára az özvegy királynét meléje rendelik.

Akkor aztán külön udvartartást kapott a kis király: főudvarmestert, főlovászmestert, kincstárost és egy sereg belső titkos tanácsost. A miniszterek mindennap megjelentek előtte és beszéltek neki az ország állapotjáról. Csak azután mehetett hozzá az édesanyja, a királyné; de annak is elébb be kellett magát jelentenie, hogy fogadja-e a király?

Hanem aztán mikor bement a szobába, egyszerre elfelejtette a kis király, hogy ő két világrész fölött uralkodik. Eléje szaladt, a nyakába ugrott, össze-visszacsókolta s aztán játszottak egymással bujdosdit.

A királynénak, a kis király édesanyjának, magának is nagy teketóriába került a kis fiát, a királyt naponta meglátogatni! Volt azonban egy, még a királynénál is hatalmasabb asszony, aki nem kérdezte a főudvarmestert, hogy szabad-e a királyhoz bemenni?

Ez az a bizonyos „fekete-asszony“, a betegség volt.

Az előtt aztán nincs magas palota, nincs bezárt ajtó, nem

állják el az útját az alabárdos örök. Be tudott az jutni a kis királyhoz kéretlenül is.

A kis király nagy beteg lett. Odahívták az ágyához az ország leghíresebb orvosait.

A királyné most már nem engedte, hogy visszatartsák. Amint a fia beteg lett, odarohant hozzá bejelentés nélkül, és aztán ott is maradt éjjel-nappal. Ő ápolta, takargatta, itatta enyhítő szerekkel, tartotta mesével. Mikor elaludt a beteg gyermek, akkor letérdelt az ágya elé s imádkozott, míg a beteg fel nem ébredt.

Közeledett a karácsony.

Minden gyermek, még ha király is, előre örül annak, hogy mi ajándékot hoz majd karácsony estéjén számára a Jézuska.

A királyné azzal bízatta a kis beteg királyt, hogy az ő számára hoz majd a kis Jézuska egy olyan babát, amely beszélni tud. Elmondja magától az egész Miatyánkot.

Ezzel a kecsegtetéssel bírta rá, hogy bevegye a keserű orvosságot.

És ez nem volt hiú ámitás. Volt egy nagy ezermester, aki csodaműveket tudott alkotni: Edisonnak hívták. Ez kitalált egy olyan furfangot, hogy ami beszédet ember elmond, ami zenét hangszer kiad, azt egy vékony lemez mind híven felfogja. Ha ezt a lemezt egy arra való gépbe beleteszik, úgy hangzik abból a beszéd, ének vagy muzsika, mintha egész ember, hegedű, zenekar volna benne. Ti ismeritek már, hogy nevezzük ezt a dolgot? (Gramofon!) Ilyen babát készítettek a kis király számára, amelyet karácsony estéjén a kis Jézus nevében kellett neki megkapnia.

Csakhogy azon a napon már nagyon odáig volt a szegény kis király. Se nem evett, se nem ivott, se nem beszélt; a szemét is alig nyitotta már fel. Az orvosok kifogytak minden tudományukból; erdőn, mezőn nem termett már olyan ezerjófű, ami őt meggyógyítsa. Kétségbe volt esve az egész ország. A főváros népe egész éjjel az utcán sereglett a királyi palota kapujában, lesve a hírt a beteg királyról.

Ilyen volt a karácsony este.

Megjött a beszélő baba. A királyné maga vitte oda a beteg fiának; a kezébe tette; itt van a beszélő baba.

Megnyomták a rejtett gépet. A baba elkezdte mondani: „Miatyánk, ki vagy a mennyekben”... végig elmondta. Máskor a kis király, ha a Miatyánkot hallotta elmondani, mindjárt összetette a kezét s utána mondta. Most meg se mozdult az ajka, a kezét sem tette össze. Nem látszott az arcán semmi öröm a csodás baba láttára: lehunyta a szemét és kiejtette a játékokat a kezéből.

Az orvosok összedugták a fejüket s diákul kezdtek beszélni. Rossz jell!

Ekkor valami hangos gyermek sírás hangzott át a csenden. A sírás a külső termekből hallatszott.

Ki bátorodik a királyi palota csendjét ilyen erőszakos zajjal megháborítani?

— Ne bántsátok! mondá a királyné. — Az árvaház aprószentjei vannak odakünn. Minden karácsonyestén ajándékot szoktam közöttük kiosztani. Ma is feljöttek. Kinézek magam: miért sír valamelyik.

A királyné kiment az előterembe, hol szokás szerint fel volt állítva a pompás karácsonyfa az árva gyermekek számára.

Egy kis pisze apróság ott tombolt a karácsonyfa mellett, a két öklével törölve könnyező szemeit.

— Miért sírsz, kicsikém? — kérdezte a királyné.

— Hát azért, mert nekem nem hozott a Jézuska semmit.

Az bizony megesett. Több volt a gyermek, mint a nekik szánt ajándék; a legkisebbnek nem maradt semmi.

— No, ne sírj! Majd neked is hoz a Jézuska valamit.

Azzal visszament a kis király szobájába a királyné s a beszélő babát, amit a kis beteg kiejtett a kezéből, felvette és kivitte a hoppon maradt árvácska számára.

És aztán elnézte, hogy ugrál, táncol, kacag és kiabál a boldog kicsike örömeiben. Mikor pedig egyszer a csodababa megszólal és elkezd:

— Miatyánk, ki vagy a mennyekben... — akkor egyszerre térdre esik a kis fiú s a többi árva gyermek is mind letérdel. Kezüket összetéve, halkan mondják utána az imádságot.

Odakünn a palota kápolnatornyában megszólal a lélekharang: a haldokló kis király lelkiüdvéért.

A királyné visszatért a beteg kis király szobájába.

Már akkor nem volt ott senki más, csak egy imádkozó apáca. Az orvosok lemondtak a betegről és elosontak a hátsó ajtón.

A kis király ott feküdt, lehunyt szemmel az ágyán, alig pihegett már. Az édesanyja a nevét susogta: azt sem hallotta már többé.

S amint a legelső hajnalsugár, mint egy fényes aranypászma besűrűdött a színes ablaküvegen keresztül, odavilágítva a kis király arcára, a királynénak úgy tetszett, mintha az arc egyszerre kipirulna.

— Gyermekem! Fiaeskám! — suttogta a királyné.

S erre a hangra egyszerre felnyitotta a szemét a kis király. Nem halál volt az, hanem álom, életadó édes álom, ami őt elragadta. Felugrott magától s azt kérdezte nagy fennhangon:

— Hát hol van az a beszélő baba, amit a Jézuska hozott? Hadd játszom vele!

— Itt van, itt van! Te magad vagy az! — kiáltotta zokogó örömmel a királyné. És csókjaival árasztotta el halálából visszatért gyermekét, a szeme világát.

A fekete asszony eltávozott: a kis király meggyógyult.

És az egész nép azt beszélte, hogy amiért a királyné odaajándékozta az árva gyermeknek a kis király beszélő babáját: cserébe a Jézuska visszaajándékozta a királynénak az ő beszélő babáját.

S amit a nép mond: az igaz.

Jókai Mór.

MESE KÉT KÖNNYRŐL.

Két könnycsepp egyszer messzegördült,
És vándoroltak szótlantul.
A csillagok figyelték őket
S fűszálacsák a hó alul...

És mentek, mentek, mendegéltek,
Bejártak várost és falut,
Virrasztott fénylően az egyik,
Mikor a másik elaludt...

Egy éjtszakán, gyémánthegy ormán
A két kis könnycsepp egybefolyt...
Ott tudtam én meg: ez a két könny
Az *édesanyám* könnye volt...

Egy sóhaj szállott éppen arra:
„Ne fázzatok hát többet itt!” —
Szóltam és a sóhajra tettem
Az *édesanyám* könnyeit.

És szállt a sóhaj messze, messze,
Az égig szállott föl velük.
Honnét a hold küld halkuló fényt
S a csillagok édes derűt...

És én csak néztem, néztem őket.
S befont a hűs éj illata, —
— Ma már az a két egybefolyt könny
Az egem legszebb csillaga...

Babay József.

Az utolsó Palásthy.

I.

Palásthy Boldizsár a mi fölséges fejedelmünknek, Rákóczi Ferencnek volt vitézlő lovas hadnagya. Ott szolgált Béri Balogh Ádám csatáiban, de utoljára túl a Tiszán is elkerült és ott volt az eesedi láp partján, mikor Majténynél feloszlott az utolsó kuruc lovas tábor. Onnan indult hazafelé. S bizony esztendőbe került, mire haza érkezett túl a Dunára, Mezőszentgyörgyre.

Mentéjéről minden szőr levásott, dolmányának minden zsinorja foszladozott, csizmája se sárgaszínű volt már, hanem egérszínű. Tarsolyán se volt meg a címer, már a fegyvereit is elhagyogatta imitt-amott, kit készpénzért, kit zálogban. Csak egy kurtanyelű fokos volt minden kezebelije. Csak a lova győzte még egy kissé.

Igy érkezett haza.

Birtokait rég felosztották már Pál bátyja és Ádám öccse maguk között. Nem is csoda. Tíz esztendő alatt csak egyszer látták, az is régen volt. 1707-ben volt, mikor a labancok elpusztították a vidéket s felgyújtották a falut, amint Béri Balogh Ádám generális maga előtt hajtotta őket. Ekkor egy napra otthon termett Boldizsár úr is. Szívesen látták, de bizony csak sátor alatt, mert a ház még akkor is füstölgött s abban a fejét le nem hajthatta. Másnap elment csapatjával s ettől kezdve csak holt híre szállongott haza testvéreihez s öreg édesanyjához.

De hát elvégre hazaérkezett.

Édesanyja és testvérei ott laktak a napnyugati részen a fűzfák alján abban a házban, melyet ma Márkus-háznak nevez a falu népe. Szívesen látták a bujdosó testvért, rokont és atyafit mind az egész atyafiság. De hát még a jó édesanya, menyit sirt, hányszor összeölelte, csókolta nagy örömében! El sem lehet azt mondani.

Pál bátyja és Ádám öccse másnap már előhozakodtak a birtok felől s atyafiságos jó szívvel ajánlották föl néki az igazságos osztályt.

— Majd ráérünk arra még, — szólta Boldizsár. — Táborhoz szoktam én gyermekkorom óta. Meglehet, nálatok maradok, édes bátyám; az is meglehet, átveszem jussomat és beleülök. De most hadd nyugszom ki magamat, hadd szokjam meg köztetek, majd meglássuk, mit csinálunk.

Telt az idő. Két tél, két nyár elmúlt már, s Boldizsárnak még mindig nem jött meg a kedve a gazdasághoz. De nem is volt nagy kedve semmihez sem. Amilyen hírek szállingóztak: azok inkább búsitották, mintsem vidították. A labanc lett az úr mindenfelé. A szegény kurucoknak hallgatni kellett. Dicsőséges fejedelméről se tudott bizonyosat. Megkínálták várnagysággal, de mikor bement a székvárosba körülnézni, az alispán azzal fogadta:

— No, öcsém, most már még csak emlegetni se szabad a fejedelmet.

Mit szólhatott volna erre? Isten megáldja vicispán urambátyám, nem várnagynak való ember vagyok én. Lovára ült, hazakocogott s leült az udvaron levő nagy szilfa alá búsulni.

1715-ben a vármegye közgyűlésére többen bementek a székvárosba, Veszprémbe. Radó István, Baditz Zsigmond, Percel Sámuel — mind rokonok s bement velük Pál bátyja is.

Mikor hazamentek, azt mondja Pál Boldizsárnak:

— Édes Bódi öcsém, most már igazán vigyáznunk kell a beszédiünkre. A vármegyén kihirdették a törvényeket. Az országgyűlés kimondta, hogy a fejedelem párttűz volt s a hazának s a szabadságnak ellensége. Aki megemlékezik róla, vagy levelet ír hozzá, vagy hírt keres róla: az maga is párttűz s fejével s jószágával játszik.

Boldizsár nagy felháborodással hallotta ezt a szót és aztán fejét csóválta.

— Nem lehet az, édes Pál bátyám, nem lehet az országgyűlésen annyi gonosz ember. Ha pedig egy ember volt is igaz hittel az országgyűlésen: halálnak kellett ott ilyen végzésre történnie.

— Már édes Bódi öcsém, én csak azt mondom, amit én hallottam.

Nem nyugodott meg ezen a beszéden Boldizsár. Elment Radó Istvánhoz, Baditz Zsigmondhoz és Percel Sámuelhez, megkérdezte azokat is. Szakasztott azon módon beszéltek, amiként Pál bátyja.

Felnyergelt, lóra ült, átkocogott Berhidára a szolgabíróhoz. Megkérdezte azt is. Az se mondhatott egyebet.

Bement a városba az alispánhoz. Megkérdezte, mutassa meg neki azt a törvényt. Az alispán meg is mutatta, el is olvasta, meg is magyarázta.

Boldizsár ekkor két kezébe vette a törvényt, két szemével megnézte a király pecsétjét és aláírását s két villogó szemével maga olvasta el azt a törvényt. És mikor a végére ért; két égő szeméből kiesordult a könny s végigfolyt a remegő arcán, összeszorított ajkán s fekete nyalka bajuszán. Letette a papirost s két kemény öklét mellére szorította, hogy ki ne törjön onnan a keserű zokogás hangja. Időbe telt, míg az alispánhoz szót szólhatott.

— Igazság van ebben a törvényben, urambátyám?

Az alispán öreg ember volt s tanult ember. De amint nézte az ifjú kurucot, s meghallotta ezt a szót: az ő szeme is könnybelábadt.

— Ne kérdezz, édes öcsém, én már öreg ember vagyok, én erre a kérdésre nem tudok felelni.

Boldizsár a menteujjával megtörülte arcát s elkövetke-

zett az alispántól. Lová oda volt kötözve a bástyához, eloldozta, felült rá s hazament.

II.

Ez a nap volt a karácsony előtt való nap. Köd volt, dér volt, mire hazaért.

Boldizsár szótlanul ette meg a karácsonyesti vacsorát. Nem igen váltott szót azzal a három-négy atyafi-rokonnal sem, aki vendég gyanánt töltötte ott a fele éjszakát. Hanem amint az étkezésnek vége volt, odament az édesanyjához, megcsókolta kezét és ajkát s ezeket a szavakat mondta:

— Édes lelkem, jó anyám, szeretett testvéreim s. rokon atyafiak! Elbujdosok. Búbánatos szívvel válok el tőletek, de el kell válnom. Az én dicső és felséges fejedelmem idegen népek közt bujdosik, hír se jön felőle. Én fölkeresem, az ő hűségére esküdtem, érte élek, érte halok. Az országgyűlés törvényt hozott, fejével játszik, aki hű marad hozzá. Én fölkeresem a világ végén is. És megmondom neki, hogy mi hívek vagyunk hozzá. Fejünkkel, jószágunkkal parancsol a törvény, de szívünkkel, lelkünkkel az Övé vagyunk. És én az övé maradok. Édes jó testvéreim, üljetek bele ősi örökségetekbe s az én Istenem áldása legyen tivéletek. És verje meg az igaz Isten, akik azt a törvényt hozták. Holnap még veletek leszek Istennek házában és azután bocsássatok el engem az én útamra.

A rokon atyafiak némán maradtak. Ádám, az ifjabbik testvér sírva fakadt, Pál, az öregebb testvér, azt mondotta: „Megháborodtál, Bódi öcsém“. Hanem az édesanyja magához ölelte Boldizsárt, omló könnyje végigfolyt annak széles mellén és zokogva azt mondta:

— Nem eresztelek, lelkem, jó fiam. Én vagyok a te édesanyád. Én nem engedem, hogy elhagyj engem és elhagyd a te hazádat.

— Hej, édes lelkem, jó anyám! Ahol a szabadság van, ott az én hazám s az én bujdosó fejedelmem mellett van az igaz magyar szabadság.

De nem használt ez a szó a rokon atyafiaknak. Hanem az ő sírásuk sem használt Boldizsárnak.

Karácsony első ünnepén lóra pattant s elindult kelet felé, a Hármashalom felé.

Testvérei és síró anyja kocsin elkísérték a Hármashalomig. Ott megálltak. Boldizsár még egyszer leszállott a lováról, még egyszer összecsókolta szeretteit. Még egyszer felállott a halmok egyikére s szétnézett a vidéken.

— Mikor jössz vissza, lelkem, fiam?

— Visszajövök, édes lelkem, jó anyám. Esztendőre, vagy kettőre karácsony napjára megint itt leszek a Hármashalomnál.

Lovára ült. Elvágtatott. Elnyelte a köd és a sötétség.

... Csak az az utolsó szava ne lett volna!

Ha fordult az esztendő, ha jött a karácsony, jó édesanyja korán reggel kiment a Hármashalomhoz. Várta bujdosó fiát. Ő akarta először meglátni.

Néhány évig elkísérték fiai, azután unokái. Ha vihar fútt, ha fergeteg dult, ha csikorgott: az öreg anya mindig ott volt.

Sok esztendő telt már el. 1735-ben már gyöngye volt, már beteg volt az édesanya. Az ágyat nyomta hetek óta. Egyszer azt álmodta, hogy hazajött a bujdosó fia. Láttá jönni messziről, a tarnócai mezők felől fiatalon, délcegen, sárga lovon, fényes öltözetben.

Karácsony reggelén üres volt a beteg anya ágya. Hiába keresték a ház körül, a faluban. Nem találták.

Fölkelt a halálos beteg, felöltözködött s mikoron senki sem látta, kíváncszorgott a Hármashalomhoz. Ott elhagyta ereje, s leroskadt az egyik halom oldalára.

Szél fújt, csikorgó hideg volt, hordta a havat a fürgeteg. De az anya meglátta a fiát messziről, amint jött fiatalon, délcegen, sárga lovon, fényes öltözetben. Még hallotta is, amint elkiáltotta: Édesanyám, édes jó anyám!

Pedig nem jött senki.

Csak sötétség volt. Varjak repültek lomhán a falu felé, vadludak suhogtak fent a Balaton felé. Csak a szél süvöltött.

Ott találták meg az anyát holtan, hidegen, azon a halmon, melyen utoljára állott bujdosó fia. Oda volt borulva utolsó lábanyomára s oda volt fagyva hulló könnye...

Eötvös Károly.

Ismeretterjesztő előadás.

Mit akar a magyar közegészségügyi szolgálat?

Irta: Peller Károly.

Kovács Nagy András akkor került közelebbi ismeretségbe az egészségügyi szolgálattal, amikor megharapta egy veszett kutya. Kaszával a vállán, gyanútlanul igyekezett ki a mezőre, hogy friss takarmányt vágjon a jószágoknak, s egyszer csak megdöbbenve látja, hogy vérbeforgó szemekkel, kilőtt nyílként rohan feléje egy kóbor kutya. Kovács Nagy Andrásnak már nem volt ideje félreugrani előle s a következő pillanatban az állat marása nyomán kiserkent lábszárából a vér.

— Beste jószág! — jajdult fel Kovács Nagy András és már fordult is visszafelé, hogy felkeresse a községi orvost, mert nagyon jól tudta, hogy ilyenkor késlekedés nélkül kell intézkedni.

Az orvos igazolványa alapján hamarosan megkapta a község-házán azt az írást is, amellyel ingyen utazhatott Budapestre, a Pasteur-intézetbe.

— Hőgyés Endre-utca 7–9 — olvasta a beutalási lapon.

— Furesa név — hümmögött magában, s közben nem gondolt arra, mit köszönhet az orvostudomány e név viselőjének. Egy francia eszerzövarga tudós fia, Pasteur fedezte fel a veszettség, a tyúkkolera és a lépfene kórokozóját. Ő állapította meg, hogy a veszettséget olyan kis bacillusok terjesztik, amelyek még az agyszűrőn is áthatolnak. A bacillusok a veszett állat nyálával kerülnek a megmart állat vagy ember sebébe, majd onnan az idegek mentén az agyvelőbe s az itteni idegsejtekben úgynevezett Negri-testecskékké alakulnak át. Az idegsejtek megbetegedése izgatottságot, dühöngést, harapási vágyat, majd végül bénulást vált ki és halált okoz. Pasteur felfedezte a veszettség elleni oltóanyagot és a róla elnevezett intézetek világszerte az emberek ezreit mentik meg ezekkel az oltásokkal a legszörnyűbb haláltól. A budapesti intézetet Hőgyés Endre szervezte meg 1890-ben és ő alkalmazott egy új oltási módszert is, amely úgyszólván százszázalékos bizonyosságot nyújt a betegség kitörése ellen. A hálás utókor ezért nevezte el a régi Rákos-utcát Hőgyés Endréről. A budapesti intézetben évente négy-ötezer embert részesítenek oltásban.

Kovács Nagy András tehát a budapesti úttal és az itteni kezeléssel úgynevezett alanya lett a magyar közegészségügyi szolgálatnak. Saját tapasztalatai alapján győződhetett meg arról, milyen nagyjelentőségű szerepet tölt be az ország lakosságának életében az egészségügyi közigazgatás. Eddig ugyanis nem sokat foglalkozott ezzel a kérdéssel. Hallotta, hogy ezt szabad, azt meg nem. Teljesítette is a hivatalosan kidobolt rendeleteket, amelyekről néha úgy érezte, mintha azokkal csak piszkálni akarnák az amúgy is sok gonddal terhelt falusi embert. Nem igen jutott eszébe, mi történik akkor, ha az állam arra az álláspontra helyezkednék: törődjék mindenki magával! Ma a legtermészetesebbnek vesszük, hogy nem kell kolera-pestis vagy feketehimlő-járványtól félni, pedig a megfelelő állami egészségügyi szolgálat és közigazgatás nélkül időközönként épp úgy megtizedelnék Európa lakosságát ezek a borzalmas betegségek, mint az elmúlt évszázadokban.

Amikor azután Kovács Nagy András kissé utánanézett a dolognak, akkor látta, mennyi mozaikból tevődik össze az államnak ez a gondossága, amellyel lakosai egészségén örökdik. A magyar közegészségügy alaptörvénye az 1876. évi XIV. törvénycikk. Ez mondja ki, hogy „a közegészségügy vezetése az állami közigazgatás köréhez tartozik”. Ez intézkedik arról, hogy a lakóhelyek „légtérének tisztántartása” céljából a hatóság köteles az egészségre ártalmas posványokat, mocsarakat lecsapolni, kiszárítani, megfelelő csatornázási rendszert létesí-

teni. De a hatóság feladata az is, hogy gondoskodjék a lakások túlszűfolttságának megszüntetéséről, utcák, terek, lakóházak, iskolák, intézetek, gyárak, börtönök, vágóhidak tisztántartásáról, úgyszintén az állati hullák és azok maradványainak eltakarításáról. Azt mondja a törvény: „a hatóság mindannak eltávolítását, ami a légkört, a talajt és a vizet tisztátalanná teszi (például kender- vagy lenáztató) és mindannak létesítését, amely a közegészségügyet előmozdítja, kényszer útján is eszközölheti.”

Amikor azután Kovács Nagy András kissé elmélyedt a közegészségügyi törvény tanulmányozásában, akkor látta csak, hogy például milyen kevesen tartják be a törvény 20. szakaszát, amely így hangzik:

„Aki a gyermek ápolására s gondozására törvénszerűleg hivatva van — elsősorban a szülők —, vagy azt magára vállalta, tartozik a hét évnél fiatalabb gyermekeket megbetegedés esetén mielőbb orvosi segélyben részesíteni. Ilyen esetben az orvos a belügyminiszter által megállapított díjszabásnak csak a felét követelheti.”

Mennyi kis magyar életet menthetnének meg és mennyivel kevesebb kis sír domborulna a magyar temetőkben, ha a törvénynek ezt az intézkedését mindenki komolyan venné. Annál is inkább, mert a törvény szerint bírsággal, vagy akár fogsággal is büntethető, aki nem tesz eleget ennek a kötelezettségnek.

Ugyancsak ez a törvény mondja ki 39. szakaszában, hogy „rögtön balesetek, valamint gyanítható tetszhalál alkalmával a segélynyújtás mindannak, aki ehhez tettel vagy tanácsal járulni képes, kötelességében áll.” Nemesak a felebaráti szeretet parancsa ellen vét tehát az, aki például nem segít az országút porában heverő elgázolt emberen, hanem az ilyen magatartás a teteles magyar törvénybe ütközik.

Ez a törvény állapítja meg, hogy mi a kuruzslás. Kimondja, hogy orvosi gyakorlatra nem jogosító egyéneknek betegeket ellenszolgáltatásért gyógykezelní és díjazás mellett gyógyszereket rendelni tilos. Ugyanígy nem szabad titkos ösztétetű gyógyszereket készíteni és árusítani a belügyminiszter engedélye nélkül. Végül nagyon fontos intézkedése a törvénynek, hogy a hatóságok járványok esetén szükséghez képest a kényszeroltást és gyógyítást is elrendelhetik.

A törvényt természetesen rengeteg rendelet egészíti ki. Ezek jelentékeny része a járványok idején mellőzhetetlen, szigorú védekező rendszabályokat tartalmaz. Előírja és kötelezővé teszi bizonyos betegségeknek hatósági bejelentését. Rendelet intézkedik arról, hogy különösen szárazság idején locsolni kell az utcákat és tereket. Ha a városnak vagy községnek nincs öntözőberendezése, a lakosság is kötelezhető, hogy a ház előtt a járdát és a kocsitát annak közép vonaláig öntözze. Az is ren-

deletben van, hogy árterületen csak a legkivételesebb esetben szabad lakóházat építeni. A tüdővészelleni küzdelem céljait szolgálja, hogy az építési szabályrendeletekbe fel kell venni ezeket a kikötéseket: épületeket, főként lakóházakat lehetőleg szilárd alapra kell építeni. A padló vonala a talaj színe fölött legalább 30 centiméter magasságban legyen. Az ajtók, ablakok lehetőleg délre vagy délkeletre nézzenek és a lakásul szolgáló helyiségek ablakai a szabadlevegőre nyiljanak. A lakóhelyiségek magassági méréte 2,6 méternél kezdődjék. A lakószoba legalább 12 négyzetméternyi, de a lakás egyik szobája minden körülmények között legalább 15 négyzetméternyi területű legyen. Rendeletek tömege foglal állást a kuruzslás ellen. Így vérbocsátást (érvágás, köpölyözés, nadályozás és vérbocsátás céljából alkalmazott egyéb műveleteket) csak orvosi gyakorlatra jogosított egyén végezhet.

Különösen megragadta Kovács Nagy András figyelmét a lúgkőrendelet, amely megtiltotta azt, hogy szappanfőzés kivételével háztartások céljaira a kereskedők engedély nélkül lúgkővet szolgáltatssanak ki. Kétszer is elolvasta azt a figyelmeztetést, amelyet a rendelet szerint a lúgkővet árusító kereskedésekben ki kell függeszteni. Ott kellene azonban ennek lennie minden házban, ahol gyermekek vannak és ahol lúgkővet használnak. Így szól a figyelmeztetés:

Óvja meg gyermekét lúgkőmérgezésétől!

Súlyos büntetésben részesül, aki folyékony lúgot pohárban, eszészében vagy főzőedényben konyhaasztalon, széken vagy más olyan helyen tart, ahol a gyermek hozzáférhet, mert a gyermek játékból vagy étel helyett szájába veheti s a lúgkőmérgezés igen gyakran halált okoz. A lúgot csak gondosan zárt edényben s csak olyan helyen szabad feloldani, ahol a gyermek el nem érheti. A lúgból csak annyit szabad feloldani, amennyit egyszerre elhasznál. Annak, aki lúgot ivott, addig is, míg az orvos megérkezik, azonnal adjunk, ha le tudja nyelni, híg ecetet vagy citromos vizet, de mindenesetre bőven tejet vagy olajat.

Mindenkinek kell tudnia s ezért — amikor Kovács Nagy András a törvényt és a rendeleteket áttanulmányozta — szintén jól megjegyezte, — hogy a magyar közegészségügyi közgazdálkodásban az elsőfokú hatóság a főszolgabíró (városokban a polgármester, rendőrkapitány, kerületi előljáró), aki mellett szakközlegként a járási (városi, kerületi) orvos működik. Másodfokú egészségügyi hatóság az alispán (városokban a polgármester, tanács), akinek viszont a tiszti főorvos a szakelőadója. Minden törvényhatóság egészségügyi bizottságot köteles szervezni, amely szükség esetén járványbizottsággá alakul. A közegészségügyi közigazgatás legfőbb hatósága a belügyminiszter,

akinek tanácsadó szerve az Országos Közegészségügyi Intézet és a Közegészségügyi Tanács.

Az Országos Közegészségügyi Intézetet az 1925. évi XXXI. törvénycikk hívta életre. Az 1938-ban elhunyt Rockefellernek, a dollármilliomos amerikai petróleumkirálynak alapítványából, az úgynevezett Rockefeller-alapból létesült Budapesten. A Gyáli-úton épült hatalmas háztömb központja a magyar egészségügyi szolgálatnak. Ide futnak be naponként a jelentések az ország legkisebb falujából is a járványos megbetegedésekről. Itt tartják nyilván az összes kútakat, amelyekről a készített kimutatások alapján pillanatok alatt meg tudjuk mondani, iható-e a vízük vagy nem? Itt folynak a kísérletek a járványos betegségek leküzdésére. Itt készítik a különböző oltóanyagokat, elsősorban a diftéria ellenszerét. Itt képezik ki a tiszti orvosokat, ápolónőket és a zöldkeresztes védőnőket. (Ilyen intézet már Szegeden és Kassán is működik.) Innen szervezik meg a mintajárásokat, egészségházak felállítását és a zöldkeresztes körzeteket. Itt vizsgálják meg a forgalomba kerülő gyógyszereket, hogy azok tartalmazzák-e az előírt hatóanyagokat? Szóval olyan ez az intézet, mint egy nagy telefonközpont, ahová a drótok helyett a közegészségügyi szolgálat érszállai futnak össze.

— Bizony nagy dolog az az egészségügyi közigazgatás — sóhajtott Kovács Nagy András, — aki most már egészen más szemmel nézi, amikor szigorú egészségügyi rendelkezéseket dob ki harsány hangon az érdemes községi kisbíró.

Gonosz János megjavul.

Irta: *Kőhalmi Julia*. Marcali-Gyóta.

Személyek:

Gizi — Panni — Böske — Tini — Péter — Vili — Pista — Gyula V—VI. o. tanulók, Gonosz János — Vadász.

Szín: Erdei tisztás.

I. JELENET.

(A négy lány és a négy fiú énekelve, vidáman, ugrándozva jön a tisztásra. Csomagokkal megrakva, lányok, fiuk kezében sok virág. Beszélgetés alatt, majd koszorút, láncot kötnek belőle.)

Gizi (körülnéz): Gyerekek! Nézzétek, csak! Ez a hely talán megfelel táborozási helyül.

Péter: De mennyire. Végre lerakhatjuk súlyos terheinket (Lerakodnak.)

Panni: Ez a hatalmas fa jó hús árnyékot ad.

Vili: Ez már megint a szeplőit félti.

Panni (duzzogva): Tudd meg, még az árnyék közelébe se megyek.

Pista: Majd felkeres az téged, ne félj.

Böske: Gyerekek, ne kötözködjetek. *Panni* te meg ne duzzogj. Ünnepelni jöttünk ki a szabadba és nem veszekedni.

Tini: Böske a legokosabb köztünk. Megválasztjuk e napra, de csak erre a napra, „Parancsnoknak“, „Vezérnek.“

Mind: És mi engedelmeskedni fogunk.

Böske: Meg vagyok hatva a nagy megtiszteltetéstől. A vezérséget elfogadom. De aztán szót fogadjatok! Mert különben baj lesz...

Vili: Mindnyájunk nevében mondom, panasz ránk nem lesz...

Böske: Ugy gondoltam, mivel minden kirándulás menéssel kezdődik és évessel folytatódik, mi se szegjük meg a kirándulás szabályait. Kis pajtások, evéshez letelepedni! Ez az első parancsom. (Bontogatják csomagjaikat.)

Mind: Jól kezdődik.

Gyula: Ez nem is parancs. Gondolatolvasás. Mindnyájunk közös óhaja.

Böske: Imához! (Imádkoznak. Esznek.)

Pista: Annyit mentünk, illetve jöttünk, vagy jártunk, hogy olyan éhes vagyok, mint egy farkas.

Gizi: Akkor egyél és ne beszélj!

Vili: Ő két úrnak is tud egyszerre szolgálni.

Panni: Mindegy, de a magyar ember evés közben nem beszél!

Tini (tejet önt pohárba, de a ruhájára is jut belőle): Igazán, ki lökött meg?

Pista: Mi az, ha te magad ügyetlenkedsz, akkor rögtön társ is kell hozzá?

Böske: Már megint kezdődik?

Péter: Legjobb lesz „Vezérnő“, ha lefújod az evést. Akkor nem dől ki a tej!...

Böske: Jól laktatok?

Mind (tömik a fejüket össze-vissza): Igen... Nem...

Böske: Elemőzsiát összecsomagolni! (Csomagolnak.) Még talán az ebédet is megeszitek!

Péter: Mint az egyszeri cigány! Elmondjam, mit csinált?

Mind: Halljuk!

Péter: Elvállalta a szénagyűjtést. A háznál megette a reggelit. Ebédjét, vacsoráját egy ruhába kötötték. Reggeli után megette az ebédet, utána a vacsoráját, aztán lefeküdt egy ilyen hús fa alá. Mondja a gazda: „Na more? ki megy dolgozni?“ Azt mondja a cigány, hát gazsdurám, ki látott vácsorá után dolgozni? Vácsorá után már le kell kérem alássan feküdni.

Mind (hangosan nevetnek): Jaj de muris. (A virágokat koszorúvá kötik.)

Böske: Hát mi nem akarunk úgy tenni, mint a cigány. Mi egész nap szórakozni és nem aludni akarunk.

Tini: De gyönyörű idő is van ma.

Péter: Hát madarak és fák napjára az Isten mást, mint szép időt, nem is adhat.

Gizi: Nézzetek fel az égre. Még a báránycsók is ünnepelnek ma.

Vili: Bújcskát játszik velük a nap.

Panni: A nap pedig nem más, mint az Isten szeme. Én így gondolom.

Böske: Madarak és fák napja van ma.

Pista: A természet legszebb ünnepe.

Tini: Gyerekek, ti el tudjátok a természetet képzelni fa nélkül?

Gyula: Ugy gondolom, fa nélkül nem élhetnénk. A fa kényelmessé teszi életünket.

Gizi: Születésünktől halálunkig elkísér a fa. Egy egész életen át.

Péter: Hogy mondtad? Ezt nem értem!

Gizi: Mit nem értesz? Mikor megszületünk bölcsőbe tesznek. A bölcső fából készül.

Vili: S mikor életünk gyertyája elfogy, koporsóba tesznek. A koporsó is fából készül.

Panni: Másodikos elemista voltam, amikor tanultam:

„Magyarnak születtem, magyar is maradok.

Mind: A hazaért élek, ha kell, meg is halok.

Ringó bölcsőm fáját magyar föld termette,

Koporsóm fáját is magyar föld növelje.”

Pista: Nézzetek csak körül, hány fajta fát lehet látni ezen a kis területen is.

Böske: Ez tölgy, az ott fenyő, ez akác, amott nyírfa, odébb nyárfa. Én a legtöbb fát megismerem.

Gyula: Emlékeztek arra a szép délutánra, mikor a tanítónéni a fákról beszélt?

Tini: Én sírtam is akkor. Még most is fülemben cseng minden szava.

Péter: Azt mondta, a fák is élnek ám gyerekek, akár csak mi, az emberek. Születnek — élnek. — Van gyermekkoruk és meg is öregednek.

Gizi: A fák is szenvednek — sőt meg is halnak.

Vili: Szennvednek hát, ha gonosz gyerekek bicskával nekiket vésik kergébe. Pedig a kéreg nem más, mint a fa bőre.

Panni: Ó, hány fán láttam én már faragást. Nem tudom mit szólna gonosz János is, a fák és madarak rettegett ellensége, ha az ő bőrébe akarnék bicskával nevet vésni?

Péter: Gonosz János talán ezen a napon nem bántja a fákat és madarakat.

Mind: Bár úgy lenne.

Böske: A magyar ember szereti a fát. Házatáját, földjét, fával veszi körül.

Pista: Jó is nyáron a hús fa árnyékában pihenni. Hát melyiktek tudja: melyik a fák királya a sok fa közül?

Tini: Na melyik?

Gyula: Egyszer a fák a tölgyet választották királyuknak.

Böske: Én meg úgy tudom, hogy a nyárfát.

Tini: Előbb mondja el Gyula, miért lett a tölgy a király, azután Böskét hallgatjuk meg.

Gyula: A fák gyűlést tartottak. Királyt akartak választani. Minden fának el kellett mondani születésétől kezdve az életét. Aki legérdemesebb lesz rá, az a király. Jött először a fenyőfa.

Gizi: Biztosan ő lett a király; a szeretet fája. A karácsonyfa.

Gyula: Bizony nem. A fenyő után felsorakozott sok-sok fa. Még a gyümölcsfák is. Egyiket se találták méltónak a királyságra.

Mind: Jaj de érdekes.

Gyula: Egy öreg több, mint 500 éves tölgy jött. Csonkán, bénán. Ágai hiányoztak. Félve jelentkezett kihallgatásra. Ő nem akart király lenni, csak az életét akarta elmondani, mint a többi. Fájdalmas, remegő hangon mondta el élete történetét. Nagy-Magyarország legboldogabb fája én voltam. Az erdő énekesei megtiszteltetésül az én koronámról dícsérték az Urat. Én voltam Isten templomának legszebb fája. Egy reggel legszebb ágaimat levagdalták. Azt hittem belehalok a fájdalomba. Sokat, nagyon sokat sírtam. 1849 okt. 6-án pedig... Velem zokogott az egész ország...

Tini: A tölgyfa lett az akasztófája 9 hős tábornoknak. Szegény tölgyfa. Drága, felejthetetlen aradi vértanúk!

Mind: Megérdemelte a királyságot.

Böske: Én is hallottam a fákról csodálatos dolgokat. Krisztus Urunk idejéből szólnak.

Péter: Mondd el.

Böske: A katonák keresztfának való anyagot kerestek az erdőn. A fenyőfa szúrta a katonákat, a tölgy oly kemény lett, hogy a fejsze lepattant róla. A jegenye hajlott ide-oda. A katonák káromkodtak, mérgelődtek. Hát nem lesz keresztfa, mire felfeszíthetnék Krisztust? A nyárfánál tanakodtak és ez nem tudott védekezni a fejszecsapások ellen. Fájdalmában reszketni kezdett, midőn ráeszmélt, hogy belőle készül a megváltás keresztje. Azóta is zizegnek szegénynek télen-nyáron át a rajt lévő levelek. Szerintem a fák királya a zizegő nyárfa.

Gyula: Istenem, miért nem hallhatja ezeket a csodás dolgokat a világ összes „fátbántó” rossz fia.

Tini: Mennyire szeretett bennünket a jó Isten, hogy fát is teremtett erre a földre.

Péter: Bizony mindig így a földön kellene üldögeznünk, ha fa nem lenne...

Gizi: Mindig az ölünkől és markunkból ehetnénk, ha asztal nem lenne.

Vili: Mindig így a földön fekehetnénk (mutatja), ha ágy nem lenne.

Panni: Télen megfagyhatnánk a nagy hidegben, ha fa nem lenne.

Pista: Se télen, se nyáron nem ehetnénk főtt ételt, ha fa nem lenne.

Böske: Talán reggelig is tudnátok folytatni, mi lenne, ha fa nem lenne?

Gyula: Mi? (nevet.) A tanítónéni nem tudna körmöst adni, ha fa nem lenne.

Mind (nevetve): Te kópé!

Böske: Hála neked jó Istenünk, hogy kényelmünkre sok ember örömeire fát is teremtettél erre a földre. — Most pedig egy kicsit hozzuk mozgásba izmainkat. Aztán majd tovább beszélgetünk. (A kész koszorúkat a lányok a fejükre, fiúk a nyakukba teszik, felállnak és tetszés szerint tánc és dal teheti változatossá a darabot. (Játék, tánc és dal után).

Mind: Pihenjünk egy kicsit. (A megmaradt virágból csokrokat kötnek.)

Tini: Felvirágozva, édesanyámnak virágot viszek, úgy megyek haza a madarak és fák ünnepéről.

Mind: Mink is.

Böske: Kössétek hát egy csokorba a legszebb virágokat. Ne felejtsetek ki belőle szívetek, lelketek legszebb virágát se. Hisz édesanyánknak kötünk bokrétát.

Péter: A fákról már beszélgettünk, keressük fel most a kis madarakat.

Tini: Én úgy gondolom, madár nélkül se fa, se gyümölcs nem lenne.

Vili: A sok hernyó még talán a füledet is lerágná, nemcsak a fák leveleit.

Böske: Én úgy képelem, hogy minden kis madár egy-egy repülő kis angyalka. Talán pont egy meghalt kis testvér röp-köd ott énekelve a fejünk felett. Én nagyon szeretem a kis madarakat.

Pista: A hernyókat, férgeket Isten büntetésből teremtette. De a jósága madarakat küldött a gonoszok mellé.

Tini: Az emberek a madarak segítsége nélkül el se tudnák pusztítani a férgeket.

Gyula: Én úgy el tudom nézni a kis cinkét, vidáman

ugrál a fákon. Mindíg csacsog. Ha nem talál férget, azt mondja: nincs, itt sincs. Ha pedig talál, örömmel mondja: Kicsit ér, kicsit ér. Aranyos kis madárkám! Jól is tartom őt télen, mikor hiába keresgél a nagy hidegben.

Gizi: Én egész télen át megfelezttem szalonnámat, pörccomet a kis madarakkal.

Péter: Nemcsak te! Az egész iskola. Csak a fát kínzó, madárfészket pusztító Gonosz János vagdosta le a kis madaraknak kikötött szalonnát.

Panni: Ne is említsd ezen a szép napon Gonosz János nevét.

Vili: A magyar ember okos. Szereti a kis madarakat. Tavasszal szívszorongva várja a fecskét, gólyát és a többieket.

Böske: Az én édesapám a fecskefészekbe betolakodott verebeket maga szeretné kilakoltatni, de nem tudja. Bezzeg a fecskék! Ügyesebb ezen a téren édesapámnál.

Pista: Én rengeteg kis madarat ismerek.

Tini: A tanítónénitől hallottam, hogy amikor Krisztus Urunk a kereszten függött, a madarak serege röpdösött feje fölött. Nagyon sajnálták a Szenvedőt.

Gyula: Szűz Mária a madarakat kérte, enyhítsék Jézus szenvedését. Azok rászálltak a keresztre és ahogy tudtak, segítettek is.

Tini: Az örvös sírva zokogta: Megölték szegényt! Megölték szegényt! A tengelice a töviseket akarta kihúzni Krisztus véres homlokából.

Gyula: Egy ismeretlen nevű kis madár a szögeket akarta kihúzni Ur Jézus kezéből. Gyenge kis csőre ekkor fordult keresztbe. Innen a neve keresztesőrű.

Péter: Most már megértem, miért visel gondot és miért oly kedves minden kis madár Isten előtt.

Gizi: Rossz gyermekek mégis fészkeiket kirabolják. Pici fiókaik testét felboncolják.

Panni: Szegény anyamadar szíve pedig majd megszakad bánatában.

Péter: Én ha tehetném, hát csodát tennék.

Böske: Milyen csodát?

Péter: Szeretném, hogy minden gyerek értené a madarak beszédét. Tudom a szívhezszóló, segélykérő, panaszos szavak, süket fülekre nem találnának.

Tini: Az a jó, kevesebb a rossz, mint a jó ember. A jó emberek pedig sohase tudják hálájukat leróni a kis madaraknak. A hernyópusztítást és a szívet, lelket nemesítő aranyos madárdalt.

Vili: Fiúk, lányok, hadd látom, okosak vagytok-e?

Gizi: Miért? (Gonosz János hóna alatt pálcákkal, egy bokorban húzódik meg.)

Vili: Ki tudja megmondani, melyik a legokosabb madár?

Panni: A papagály, mert az beszélni is tud.

Pista: Ha megtanítják.

Tini: Minden madár okos.

Vili: Nem komoly dolog ez, ne vágjatok olyan savanyú képet. Ez vice! A legokosabb madár a kakuk.

Mind: Miért?

Vili: Mert azt nem tanították beszélni, mégis meg tudja a nevét mondani. (A bokorban Gonosz János kakukól: kakukk, kakukk.)

Mind: Igazad van. (A fiúk a vállát veregetik.)

Lányok: Nagy kópé vagy te Vili.

Péter: Gyerekek, jól kibeszélgettük magunkat, játszunk valamit. (Felállnak.)

Böske: Ott lenn a réten játszhatunk „kifutóst“. De mi lesz a csomagjainkkal? Ki vigyáz rá?

Pista: A fáktól és madaraktól nem kell tartanunk. Azok ugyan nem dézsmálják meg. Legfeljebb a hangya-hadsereg vámolja meg egy kicsit.

Böske: Hát akkor utánam. Irány a rét. — (Énekelve indulnak.)

II. FELVONÁS.

(Gonosz János előjön a bokorból.) — Jaj de elgémberedett a lábam. Ideje, hogy elszeleltek innen ökelmék. Egyhamar ezek nem jönnek vissza. Iszkultam, hogy észrevesznek... (A csomagokat bontogatja.) Na, hadd látom, hagytak-e nekem egy kis harapnivalót. (Eszik, iszik, tarisznyájába kolbászt, csirkecomb, pogácsát töm.) Ez aztán finom falat ugy-e, János bátyám? (Hasát simogatja. A tarisznyát emelgeti.) Még otthonra is jut. Na, most pedig munkára. Egy hete néztem a fészket, még nem keltek ki ökelmék. De most vigyázz cinkoma. Életed percei megvannak számlálva. 12 tojást olvastam meg. Ide írom e nevezetes dátumot a fa-kérgébe. (Bicskát vesz elő és írja. 1941. stb. Mászik fel a fára. Fel a fára, fel a fára, fenn leszek én nemsokára. (Dalol.)

II. JELENET.

Vadász (hallgatódzik): Mi ez? Madár énekel gyerek hangon? (Közelebb megy, meglátja Jánost.) Á, te vagy az híres gonosz János? Jössz le azonnal! Vagy keresztüllőlek (puskát emel), mint, mint egy nem is tudom mit.

János: Jaj, jaj, lemegyek, csak ne bántson.

Vadász: Hát nem szégyeled magad? Ezen a szép napon, „Madarak és Fák napján“, amikor mindenki más áldja az Istent, mert gyümölcstermő, árnyékot adó fát, kártékony rovarokat pusztító, dalos kis madarakat adott nekünk bűnös embereknek. Akkor te, te gonoszok gonosza... Nem is tudom mit mondjak neked?

János (mászik le a fáról, egy alacsonyabb ágról leesik a földre): Jaj, jaj — ne bántson vadász bácsi!

Vadász (gallérjánál fogva felemeli): Te, te... mihaszna rossz kölyke... Mit csináljak veled? Mi?

János (térdre veti magát): Ne tessék bántani!

Vadász: Mondd meg őszintén, miért bántod a kis madarakat?

János: Nem tudom:

Vadász: Nem tudod? (mérgesen.) De földhöz vagdalni, kínozni, azt tudod? Ki és mi kényszerít erre a csúf cselekedetre?

János: Senki! Csak unatkozom és ezzel szórakozom. Valamivel csak el kell az időt töltenem. Hisz van elég madár a világon.

Vadász: Hát jó tanítód szavai a te füledhez és szívedhez nem jutnak el?

János: Nem figyelek én az iskolában soha.

Vadász: Látod János, ez nem szép tőled. Mondd, nem szeretnél te gonosz János helyett jó János lenni?

János: Hát én olyan is lehetnék?

Vadász: Mondd, te nem örülsz, ha madárdalt hallasz? Mikor meledged van, nem keresed a fa hús árnyékát?

János: De... keresem...

Vadász: Keresed? (az ágakra mutat, mit János levagdalt.) Ha a fa fiatal hajtásait, ágait, mint most is, lemetéled, nem hiszem, hogy a fa hús árnyékot ad neked. Mondd János, szereted te az édesanyádat?

János: Senkit úgy e földön. Csak az én anyámat merje valaki bántani?! csúfolni! (fenyeget), annak velem gyűlik még a baja.

Vadász: Aki szereti az édesanyját, az még nem elveszett gyerek. Az nem is lehet olyan nagyon rossz. Látod János, a fa is édesanya. Ezek a kis gallyak, botoeskák, melyeket te lemetéltél, a fa gyermekei. Olyan szépen mondja a költő:

Olyan a fa dús lombja nélkül,

Mint az édesanya, kit eltépnek gyermekétől.

János: De szépen tud maga beszélni. Ki tanította meg?

Vadász: Az erdő és a benne lévő madarak. Látod János, én erdő és vadőr vagyok. Reggeltől estig Isten templomában vagyok. Ha elfáradok, leülök egy fa alá és úgy képzelem, hogy templomban, padban ülök. Hallom a szép éneket. A kis madarak Istent-dícsérő, magasztaló énekét. Így énekelni nem tud ember, csak az ég madarai. Nincs ennél szebb ének a világon.

János: Nem unja meg őket?

Vadász: Amiben az ember örömét leli, az nem unalmas.

János: Hát, akkor, ha megnövök, én is erdész leszek.

Vadász (örömmel): Kezet rá János! De akkor meg kell

változnod. Igérd meg, hogy soha, érted? soha fához és madárhoz, bokorhoz és madárfészekhez bűnös gondolattal nem nyúlsz. Igéred?

János (szívére teszi kezét): Ne legyen János a nevem, ha ígéretem meg nem tartom.

Vadász: Hála neked jó Istenem, hogy a Te segítségével ezen a szép napon megmentettem sok-sok kis madár életét és egy rossz útra tért gyermek lelkét. (Jánoshoz.) Menj útra, kis fiam. Remélem, szavadat állod és jó barátok leszünk. Gyere el gyakran hozzám. Én majd megtanítlak a legszebb könyvből, a természet nyitott könyvéből olvasni. Isten vele! (El.)

János: Isten áldja. (Vár egy kicsit, majd nevetve): No, az öreget jó a falhoz állítottam. Így kellett komédiáznom, különben foghatnám most az ülőkémét, — de milyen álmos lettem. (Ásít.) Az öreg sok dumája álmosított el. Alsom egy jót, aztán — fel a fára. — (Lefekszik a fa tulsó oldalára.)

III. JELENET.

A gyerekek ugrándozva, nevetgélve jönnek vissza.

Gizi: 100 esztendőre válót játszottunk.

Péter: De jó volt.

Panni: Én még folytatom.

Vili: De ha a has korog, a gyerek nem szívesen forog.

Böksi: Ha te verselsz, én se maradok le. Száz szónak is egy a vége, nézzük meg, mi van ebédre.

Pista: Hurrá, éljen a vezérünk. Irány a csomagokhoz!

Tini: Ugy-e most nem löktök meg, ha tejet öntök?

Gyula: Hogy is mondta Pista? Ha Tini ügyetlenkedik, akkor rögtön társ is kell hozzá.

Böksi: Csend! A kutyafáját neki. (Csomagolnak.) Terülj asztalkám! (Imádkoznak.)

Gizi: Mintha az én csomagom bántotta volna valaki.

Péter: A rőfös kolbászom hiányzik.

Panni: Hová lett a csirkecombom?

Vili: A cseresznyém fogyókúrárt tartott.

Böske: Az én csomagom is hiányos.

Tini: A tejem mind elfogyott...

Pista: Legalább nem ügyetlenkedsz vele.

Gyula: Nem tréfa ez öcsém! Édesanyám sütötte jó pogácsáim meglovasította valaki.

János (álmában nyöszörög, érthetetlen dolgokat beszél, forog): Soha, jaj, — Nem...

Mind: Mi ez? Hallottátok?

Gizi: Odanézzetek! Gonosz János... (Felugrálnek.)

Péter: Ott a tarisznyája. De meghízott.

Panni: Menjünk oda. Nézzük meg, mi van a tarisznyában?

Vili: Élelmezési raktár, a sajátunkból.

Böske: Éreztem, hgy ez a nap nem megy el zökkenő nélkül.

Pista: Fülénél fogva rángatom fel azt a világraszóló gonoszságot.

Mind: Na gyerünk. (Jánoshoz mennek, az forog és nyög.)

Böske: Ne bántsátok, úgy látszik, az Isten álmában örögökkel ráncigáltatja, tüzes vassal égetteti. Ezért jajgat és forog.

János (felül, izzadt homlokát törüli): Ébren vagyok? (Feláll.) Jaj, adjatok egy kis vizet, mert rögtön meghalok. (Gyula vízért megy.)

Mind: Hogy kerültél ide? Mit álmodtál?

János (iszik): Mindjárt elmondok mindent. Jaj...

Gizi: Hogy kerültél ide?

János: Ezen a fán régebben kiszemeltem egy madár-fészket.

Mind: Bántottad?

János: Csak akartam, de a vadász megzavart.

Mind: Hála Isten.

János: A vadász a lelkemre próbált beszélni. Még a plébános urunk se tud olyan szépeket mondani. Meg is ígertem neki, hogy megjavulok, de csak azért, mert féltem, hogy megver.

Mind: Megérdemelted volna.

János: Most már tudom én is. Hogy elment, ide lefeküdtem.

Mind: Mit álmodtál?

János: Még a hideg is ráz, ha rá gondolok. Azt álmodtam, hogy ami botot életemben lemetéltem a fákról, mind megelevenedtek és ahogy feküdtem, ütöttek, vertek, ahol csak értek. Ugy suhogott a sok bot, hogy majd megfagytam a szélvészről, mit suhogásuk okozott. Cafatokban lógott rólam a hús, a vérem meg piros pataokban folyt. Ugy spriccelt a piros vérem, mint a szódásüvegből a víz.

Gizi: Aztán?

János: Aztán rengeteg szőrös hernyó és féreg jött felém. Rám másztak. De borzasztó volt.

Péter: De tanulságos!

János: Ahogy mászkáltak rajtam. Brr. Éreztem, hogyan rágnak. Az egyik nagy szőrös hernyó azt mondta: Én a szívéért keresem meg ennek a szívtelen kölyöknek. Én ordítani akartam. Ne... ne... de szólni se tudtam.

Vili: Pedig úgy nyöszörögtél és nyögtél, mint egy beteg számára.

Böske: Aztán?

János: Ez a legborzasztóbb... Nagyon sok kis madár jött. Bal fülem felől a picinyek. Csipogták, vezess anyához...

vezess anyámhoz... Jobb fülem felől jöttek az anyamadarak... Add vissza a fiókáimat... Add vissza a fiókáimat... Majd megsüketültem... A rengeteg bot, a rengeteg kis madár azt kérdezte: Bántasz-e még bennünket? Nem, nem, soha többé, nyögtem én. — Aztán felébredtem. Jaj... Adjatok még egy kis vizet (iszik.) Gyerekek, bocsássatok meg nekem. Én máától fogva nem akarok rossz lenni. Meg akarok javulni...

Mind: Megbocsátunk.

Böske: De aztán János, a szavadat tartsd is meg! Látjátok, gyerekek, dupla ünnepünk lett.

Vili: Gyere pajtás, légy a vendégünk.

János: De jók vagytok hozzám. Pedig nem is érdemlem meg. Látjátok, még a táskátokat is megdézsmáltam. (Tarisznyáját kiönti.) Ez mind a tietek. Aki ráismer tulajdonára, vegye vissza.

Tini: Büntetésül meg kell enned ezt a sok jó falatot.

János: Soha ennél nagyobb büntetést. (Esznek.) Én olyan boldog vagyok, hogy itt lehetek köztetek.

Gyula: Köztünk is maradhatsz, sőt „barátunkká“ fogadunk, ha becsületes ember maradsz.

János (evést abbahagyja): A vadásznak tett fogadalmam, nem akartam megtartani, de most már azt is megerősítem és hozzáfűzöm itt előttetek a másodikat. (Esküre emeli kezét), Esküszöm, hogy se madarat, se fát ebben az életben nem bántok, ellenben azon leszek, hogy mindenkit állat- és favédővé tegyek és a szép természetet megismerttessem. Nem hisztek nekem? Ha akarjátok, felmutatom karomat és vérrel pecsételem meg eskümet.

Mind: Hiszünk neked János!

János: Isten engem úgy segítjen.

Mind (esküre emeli kezét): Isten minket úgy segítjen!

Böske: Istenem, mindnyájunk nevében hálát adok Neked, hogy ezt a mai napot, a madarak és fák napját ilyen széppé titted nekünk. Kettős ünnepet ültünk ma.

Mind: Madarak és fák napját és gonosz János javulását.

Böske: A nap sugarai búcsúznak tőlünk. Szedjük össze kis motyónkat, virágunkat és indulunk haza egy kellemes és szép nap emlékével. (Szedelőzködnek és énekelve indulnak haza.)

VÉGE.